Nr 3 1971
Årgång 23
Pris 2:50

vi människor

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbetes grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsultativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

vi människor

Nummer 3 1971 — 23:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
HILLEVI SVEDBERG
KATJA WALDÉN
HJÖRDIS LEVIN
ELISABETH VON HELAND

Vi Människor utkommer med fyra nummer om året

Prenumerationspris per år 10 kr

Postgiro 5 13 23

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, 161 03 Bromma
Tel. 08/87 79 14

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1971

Brev från Vietnam

Från Vietnams Kvinnoförbund har SKV mottagit följande brev som här citeras i utdrag:

Kära vänner,

Vi är mycket rörda av det stöd och den entusiasm som de svenska massrörelserna och organisationerna har gett prov på sedan 7-punktsprogrammet för fred i Vietnam publicerades den 1 juli 1971; ett stöd som har fått olika uttryck, i press, radio och tv, genom olika manifestationer, möten, resolutioner, demonstrationer etc... och som visar den sympati och det gripande engagemang som det svenska folket känner när det gäller det vietnamesiska folkets kamp.

Vi tackar framför allt de svenska vänsterkvinnorna för deras uttalande till förmån för detta initiativ.

Ert bidrag liksom hela det svenska folkets och den världsrörelse som stöder de sju punkterna utgör ett verksamt stöd. Tag emot vårt uppriktiga tack!

Vi hoppas att ni med alla medel inom ert land försöker stödja detta initiativ med de 7 punkterna, som PRR har lagt fram och kräver att den amerikanska regeringen ger ett seriöst svar på detta nya förslag.

Ännu en gång vill vi uttrycka vårt uppriktiga tack; vi önskar er god hälsa och framgång i alla era aktiviteter.
Sekreteraren för Internationella förbindelser

Le Thi Thuy

KUNGSBROBAREN
Kungsgatan 82
Tel. 50 20 18
REKOMMENDERAS

DDR KULTUR • CENTRUM

MÄSTER SAMUELSG. 71, 111 21 STHLM. Tel. 21 29 58, 21 29 64

Vardagar kl. 11.00—18.00. Lördagar kl. 11.00—14.00

Bibliotek Diskotek • Föredrag, diskussioner, filmkvällar, musikprogram, utställningar m. m.

Tidningar • Utlåning av böcker, broschyrer, grammofonskivor, dia-bilder och film.

Tidskrifter • Specialservice för lärare, skolor och bildningsinstitutioner.

Dia-serier • Snabbförmedling av boklån direkt från biblioteken i DDR.

Filmarkiv • All utlåning kostnadsfri.

Broschyrer • Biblioteks- och diskotekskataloger sändes på begäran, liksom aktuella program för kulturcentrums verksamhet.

FRI ABORT! NÄR?

En Mona-Lisa, gåtfullare än någonsin eftersom hon återges i halvskugga, pryder 1965 års senkomna betänkande (SOU 1971: 58, Stockholm 1971). Man faller genast i grubbel över avsikten med detta anslag. Vill bilden ge en antydan om kommitténs gåtfullhet — om dess svävande en bra bit över en hjälpsökande, förtvivlad, fattig och ofta ensam kvinnas eller flickas horisont?

Sveriges kvinnor — åtminstone de flesta — har länge tyckt att de själva är kapabla att bestämma över sin kropp, ingen annan än de själva skall avgöra om ett oönskat barn skall komma till världen eller ej. Vilket hyckleri är det inte när det talas om överbefolkning och nödvändigheten av födelsekontroll å ena sidan men förfasas över abort å den andra. Anser man att abort är likställt med barnamord bör man ju i logikens namn också vara emot preventivmedel. Och det är väl ändå påven rätt ensam om vid det här laget!

Vi hade väl väntat och trott att Sveriges kvinnor liksom kvinnorna i en rad socialistiska länder nu skulle få bestämmanderätt över sin kropp, få rätt till snabb och skicklig hjälp under grossessens första tolv veckor, så att onödiga psykiska och fysiska lidanden undviks. Vi bedrog oss. Aborten är visserligen "avkriminaliserad" — vad det nu egentligen innebär — men i bakgrunden står en nämnd på tre personer samt socialstyrelsen. Visserligen kan en gynekolog — medlem av nämnden — bestämma på egen hand och sedan nöja sig med en rapport till nämnden.

Kommitténs betänkande är inlindat i en rad förslag om förbättrade sociala åtgärder för mor, barn och även far (se artikel om utredningen i detta nummer), men kvar står fakta. Kvinnorna får inte själva ta ansvaret, de är alltjämt omyndigförklarade i en livsviktig fråga.

Vi har alltid i SKV framhållit att abort är en nödfallsutväg. Den viktigaste frågan är frågan om preventiva medel för både män och kvinnor. Forskningen på detta område gör stora framsteg, påstås det. Må de gå så snabbt att förslagen i 1965 års aborttutredning aldrig kommer att spela någon roll. Må mossa gro på abortnämnderna.

E. P.

INNEHÅLL:

Ledare 3

Göteborgsmötet. Från SKV:s förbundsmöte 4

Abortutredningen. *Margit Palmaer* 6

Smärtfri förlossning 8

Låglönedebatt 10

Nazim Hikmet, revolutionär poet 12

Vår kärlek till Vietnam förpliktar. *Sara Lidman* 14

Nedrustning. *Alva Myrdal* 16

Astrid Pettersson, ett porträtt, *Barbro Backberger* 18

Kvinnor i Tanzania, *Suzanne Osten* 21

Könskamp eller klasskamp? 22

Kvinnor och pop 26

Östersjöveckan 29

SKV:s Vietnaminsamling 30

Annonser 31

Omslagsbilderna är hämtade från Grupp 8:s låglönedebatt som refereras i detta nummer.

Det strejk-försenade förbundsmötet gick av stapeln i Göteborg 15 och 16 maj. Norrlands-problemen och kvinnornas situation där var en av de livligt debatterade frågorna. Barbro Jansson, mötets huvudtalare, talade om kvinnans jämlikhet, Eva Palmaer berättade från sin resa till Hanoi. En rad betydelsefulla motioner presenterades. Här en rapport från förbundsmötet.

Göteborgs-mötet

Under ett par strålande vårdagar — 15 och 16 maj — höll SKV förbundsmöte i Göteborg. (Som bekant skulle det ägt rum den 6—7 mars, men måste uppskjutas på grund av tågkonflikten.) Det var intressanta och givande dagar, det tror jag vi alla tyckte. Till detta bidrog inte minst den lyckade yttre ramen som kostat våra göteborgskor ett stort arbete, men som också gav resultat. Vi sammanträdde, åt och sov i ett och samma hus, OK-hotellet i östra Göteborg. Det gav oss tillfälle till talrika personliga kontakter, vilket som alla vet är bland det viktigaste på kongresser.

Huvudinledningen om kvinnans jämlikhet hölls av aktuarie **Barbro Jansson,** Göteborg. Hon framhöll inledningsvis att kvinnornas jämlikhetsproblem är en del av ett stort socialt problem mellan människor av olika åldrar, olika kön, olika bostadsförhållanden, olika boendeort, olika utbildning, olika nationaliteter och olika hudfärg. Ser man det så blir frågan om kvinnans jämlikhet en del i ett stort och mycket komplicerat sammanhang.

Barbro Jansson gav en analys av vår egen svenska situation och redogjorde för det synsätt som ligger bakom låginkomstutredningen, vilken bygger på en statistisk bearbetning av svenska folkets inkomster. Hon berörde den pågående jämlikhetsdebatten som ju aktualiserats i avtalsrörelsen och påvisade hur samordning helt saknas mellan den lilla lågavlönade gruppen inom SACO och de två tunga grupper som finns inom TCO och LO. Med hjälp av illustrationer visade hon att låglönegrupper givetvis fanns inom samtliga dessa löntagarorganisationer och att huvudparten av de lågavlönade är kvinnor. Människor med samma inkomst har ändå inte samma levnadsstandard, beroende på att den ene kanske bara har sig själv att försörja medan den andre måste klara en familj på samma inkomst. Folk med hårda slitsamma men lågavlönade arbeten och lång resväg till och från arbetet äger exempelvis inte fysisk möjlighet (och inte heller ekonomisk möjlighet!) att tillgodogöra sig fritiden på samma sätt som bättre lottade grupper.

Tre faktorer framhöll Barbro Jansson som mycket väsentliga för individen, nämligen hälsa, trivsel och medinflytande på arbetsplatsen samt utbildning. Det är tre grundfaktorer som har avgörande betydelse. Har man god hälsa och god utbildning så har man i regel också god ekonomi och har möjlighet att välja ett arbete som man trivs med. Alltså är de ekonomiskt starkare privilegierade även i övrigt.

Betydelsen av en god uppväxtmiljö för barnen underströk hon särskilt. Alla generationer har varit benägna att säga att nästa generation kommer att göra det bättre. Vår uppgift måste alltså vara att skapa förutsättningar för nästa generation att göra det bättre, att skapa inte bara en god levnadsstandard utan också ett positivt livsklimat. Ett positivt livsklimat skapar goda relationer mellan människor. I stället tränas vi numera mycket intensivt till att bli specialister i olika avseenden för den höga effektivitetens skull. Detta i sin tur innebär att det uppstår stora onödiga klyftor och barriärer mellan människor. Man begriper helt enkelt inte varandras språk när var och en är specialist på sin sak och bara på den. När man i barnstugeutredningen talar om en positiv personlighetsutveckling så är det motsatsen till en ensidig utveckling av bara en sorts färdighet hos människan man menar. Ett specialistbetonat samhälle skapar ofta stress, hård arbetstakt och vantrivsel. Då kan man inte fungera bra varken som samhällsmedlem eller privatmänniska.

Vilka möjligheter har vi så att påverka människornas situation? Barbro Jansson hänvisade till Sven Johanssons synpunkter i låginkomstutredningen om att verka aktivt i vad han kallar "manipuleringsfrågorna", alltså de problem som är politiskt påverkbara. Till möjligheterna härvidlag hör det man i brist på bättre kan kalla våra politiska resurser. Det är alltså frågan om vår förmåga att påverka förhållandena i samhället, att få gehör för våra meningar, att få fram det vi vill ha sagt, att ha möjlighet att få rätt när vi anser oss orättvist behandlade av olika institutioner. Viktigt när det gäller våra politiska resurser är

att deltaga i organisationslivet, politiska, fackliga organisationer, konsumentföreningar etc. som ska hjälpa sina medlemmar. Hit hör naturligtvis att lära sej att i tal och skrift uttrycka vad man vill, veta vart man skall vända sig etc. Allt detta och mycket mera ligger i vad man kan kalla människornas politiska resurser. Och de bör utnyttjas!

På Barbro Janssons tal, som tyvärr bara i korthet kunnat referas här, följde en livlig debatt. Först i elden var våra vänner från Norrbotten. **Siv Lundberg**, Malmberget, beskrev kort situationen där: Tusentals kvinnor söker arbete utan att få något. Företagen får lokaliseringsstöd men slår igen när pengarna är slut. Vi levererar ström, malm och ungar — men vad får vi igen? frågade Siv.

Agnes Wennberg, Luleå, assisterade: På 10 år har 100.000 människor, huvudsakligen unga, flyttat söderut. Bostäder finns hos oss ,en bra miljö också, men inget arbete. När vi lyssnar till inledningen här tycker vi att problemen är så helt annorlunda än hos oss — det är som om det handlade om en annan värld, där vi inte är med.

Till Norrlandsproblemen återkom vi flera gånger under förbundsmötet. Diskussionerna resulterade bl. a. i att Vi Mänskors julnummer i huvudsak kommer att ägnas åt Norrlands- och glesbygdsproblem, problem som i sej egentligen rymmer situationen för särskilt kvinnorna även i stora delar av det övriga landet i dagens läge, då främst teko-industrier läggs ner på löpande band.

Eva Palmaer gav inför förbundsmötet en muntlig rapport från sitt besök i Hanoi och i anslutning härtill kom delegaterna med förslag om åtgärder för att intensifiera arbetet för stöd åt Vietnams kvinnor och barn. **Ingalill Andersson**, Göteborg, föreslog att vi bör söka stimulera folk att ge månatliga bidrag till insamlingen. Från Göteborgsdistriktet överlämnades 609 kronor som avdelningen samlat in inför förbundsmötet, och från Malmberget—Koskullskulle-avd:n överlämnades 215 kronor, allt till vår Vietnaminsamling.

Om den gångna verksamheten och de närmaste uppgifterna inledde **Valborg Svensson.** Hon underströk att en stor del av vår verksamhet koncentrerats till Vietnaminsamlingen och arbetet för vår tidning Vi Mänskor. Så måste också i fortsättningen ske. Samtidigt måste vi emellertid sträva att bygga ut och stärka våra lokalorganisationer, tillföra dem nya unga krafter. Våra strävanden berör ju i högsta grad de unga kvinnorna, det är deras problem vi ställt i förgrunden — deras och deras barn.

Att tidningen åtnjuter en utpräglad good will bland de många nya kontakter vi fått genom den är glädjande konstaterade hon. Men upplagan måste upp! Det är nödvändigt att avdelningarna tillsätter särskilda personer som **ansvariga** för att driva värvningskampanj för tidningen, sätta övriga

Barbro Jansson

medlemmar i arbete, ge tips och kontrollera. Under innevarande budgetår har tidningen fått ett statligt stöd på 10.000 kronor — något som också förpliktar. Hon uttryckte också övertygelsen att de många utmärkta motioner som avdelningarna lämnat in till förbundsmötet skulle komma att bli en viktig stimulans till värdefulla aktioner också på det lokala planet under kommande höst och vinter.

Det var som sagt betydelsefulla motioner till förbundsmötet. De gällde våldsprogrammen i TV, daghemsfrågan, momsen på livsmedel, vuxenutbildningen, miljövården, åldringsvården, mellanölet, skolhälsovården, SJ:s prispolitik etc. Den nya förbundsstyrelsen får ta itu med dessa problem. Motionerna bör som sagt ge resultat i förbundets verksamhet framöver.

Förbundsmötet riktade via USA:s ambassadör i Sverige en skrivelse till guvernör Regan i Californien med protest mot att Angela Davis kvarhålles i fängelse på en orimlig anklagelse. I skrivelsen krävdes att hon omedelbart skall friges.

Till USA:s regering riktade förbundsmötet en protest mot "vietnamiseringen" av USA:s krigföring i Vietnam och krävde USA-truppernas fullständiga tillbakadragande från Vietnams jord.

I en skrivelse till den svenska regeringen krävdes att Sverige skall erkänna den provisoriska revolutionära regeringen (PRR) i Sydvietnam.

På dagordningen stod så val av ordförande och övrig styrelse. Till ordförande omvaldes med acklamation Eva Palmaer.

Den övriga styrelsen fick följande sammansättning: Evy Andrén, Göteborg, Ingegerd Barkin, Eskilstuna, Katja Birmann, Stockholm, Berit Eriksson, Umeå, Lilly Guilotte, Stockholm, Zaida Hagman, Göteborg, Birgit Johansson, Sundbyberg, Siv Lundberg, Malmberget, Margot Mårdh, Stockholm, Ingrid Nilsson, Huskvarna, Kirsten Persson, Göteborg, Karin Sandelin, Skövde. Helena Svantesson, Lund, Hillevi Svedberg, Stockholm, Valborg Svensson, Stockholm, och Agnes Wennberg, Luleå.

Suppleanter: Helena Guilotte, Stockholm, Gunhild Johansson, Mölndal, Ingegerd Karlsson, Obbola, Eva Nordholm, Huskvarna, Agnes Stålnacke, Kiruna, Birgitta Öhberg, Skövde, och Karin Ödeen, Stockholm.

Sist men inte minst måste nämnas den fest som göteborgskorna ordnat i stadens fritidslokaler vid Wieselgrensplatsen. Den inleddes med musik förstås och med ett kort anförande av förbundets hedersordförande, dr Andrea Andreen, som erinrade om Elisabeths Tamms gärning. Det blev en festlig kväll i festligt lag och än en gång fick man tillfälle att förvånas över göteborgskornas förmåga att i alla väder skaffa fullt hus till sina arrangemang. Den fina tombolan som SKV-avdelningarna i hela landet så frikostigt försett med vinster gav ett fint bidrag till förbundskassan. Tack, kära göteborgskor, och tack alla vänner ute i avdelningarna för gåvorna till förbundsmötets fest! **E. P.**

- **Aborten avkriminaliseras.**
- **Mer sexualupplysning påfordras.**
- **Bättre metoder för födelsekontroll emotses.**
- **Ledigheten vid barnafödseln utökad från sex månader till ett år för modern, eventuellt fadern.**
- **Mödrahemmen bör avvecklas och ersättas av utbyggd social service.**
- **Ingrepp bör om möjligt ske inom de tolv första veckorna.**
- **Kvinnan får fortfarande inte ensam avgöra om hon önskar föda sitt barn utan hänvisas till en nämnd bestående av tre personer.**

Detta är några av de viktigaste förslag 1965 års arbortkommitté kommit fram till och som i dagarna framlagts för offentligheten. Kommittén har bestått av åtta medlemmar varav fem kvinnor. Ordförande har förre justitierådet Bengt Hult varit och bland övriga medlemmar märks byråsekreterare Görel Alm, redaktör Ruth Hamrin-Thorell, förbundsdirektör Astrid Kristensson och generaldirektör Bo Martinsson. Vidare har under årens lopp ett antal experter tillkallats, bland dem med. lic. Elisabet Sjövall.

Den med iver emotsedda utredningen har tagit god tid på sig, hela sju år, men så har också resultatet blivit en tungviktig — men inte tungläst — volym utrustad med omfattande statistik, tabeller och utblickar över lagstiftning och förhållanden i både europeiska och utomeuropeiska länder. En av anledningarna till den långa tidsutdräkten har varit svårigheten för kommittén att enas om vissa grundläggande synpunkter. Reservationer har också ingivits av ledamöterna Alm och Kristensson, dessutom har experten dr Sjövall ett särskilt uttalande.

Av de båda reservanterna tar den kristna moderaten Astrid Kristensson nästan helt avstånd från kommitténs förslag, bland annat med motiveringarna att fostrets rättsskydd måste garanteras och att sjukvårdens resurser är alldeles otillräckliga för en befarad ökning av aborterna. Socialdemokraten Görel Alm opponerar mot att beslutsfattandet ska gå via en nämnd och inte avgöras av den abortsökande kvinnan själv.

Elisabet Sjövall slutligen varnar för medicinska påföljder men framhåller också att "om kvinnor skall tillerkännas rätten till abort, skall de också tillerkännas rätten att föda", nämligen genom "sådana sociala och ekonomiska hjälpåtgärder att de ställs inför ett fritt val." Som gynekolog med stor erfarenhet av aborter ställer hon sig också ytterst tveksam till de föreslagna lokala nämnderna, som hon anser kan byråkratisera och försena hela abortförloppet. Det må räcka att en gynekolog i samråd med kvinnan avgör om aborten.

Och här rör hon vid det mest kontroversiella förslaget i hela utredningen.

Mycket har man lyckats enas om och man har även stötts av allmänna opinionen i det stora hela — med undantag för yttersta högerkanten. Dit hör avkriminaliseringen av aborterna, något som i själva verket fungerat i praktiken i åtskilliga år och som sammanhänger med samhällets ändrade syn på fortplantningen efter industrialismens genombrott. Det nya i kommitténs förslag är att samhället avstår från straffhotet mot kvinnan, varmed avses att förbudet mot abort slopas i lagen. Samhället måste inse sitt ansvar mot kvinnan och istället för förbudspolitik ge henne stöd "såväl när det gäller födelsekontroll som för att kunna föda".

Beträffande födelsekontrollen anser man att den i Sverige står på en förhållandevis hög nivå. Detta framgår bland annat av att utan sådan kontroll skulle år 1969 fötts mellan 400.000 och 500.000 barn i stället för de cirka 108.000 som verkligen föddes, en beräkning som stöder sig på antalet kvinnor i de fruktsamma åldrarna. Förhållandevis få kvinnor har behövt underkasta sig "abortoperation", som utredningen kallar det, och antalet kvinnor som anlitat osakkunniga medhjälpare har av allt att döma sjunkit betydligt.

Detta hindrar dock inte att sexualupplysningen bör byggas ut och bland annat föreslås att sjukvårdshuvudmännen bör anslå ett utökat antal läkartimmar för preventivrådgivning. Denna bör alltid vara kostnadsfri; dessutom bör frågan om samhällets möjligheter att ekonomiskt stödja användningen av skyddsmedel utredas. Visserligen har på senare tid effektivare preventivmedel framkommit men det hindrar inte att ännu bättre tycks vara på väg, och utvecklingen bör följas.

Vad angår de sociala stödåtgärderna har man gått igenom de viktigaste som allmänna och förlängda barnbidrag, studiebidrag, bidragsförskott, moderskapspenning, hjälp till barntillsyn, social hemhjälp o. s. v. Man påtalar dock vissa brister i fråga om anställningstrygghet, existensmöjligheter och bostad. Sex månaders ledighet för att föda och vårda barnet anses för snävt tilltagen, istället föreslås längre ledighet, eventuellt ett år med ekonomiskt stöd från samhällets sida. Här tänker man sig att det inte nödvändigtvis bör vara kvinnan som kan bli tjänstledig för barnets vård, även mannen kan komma i fråga. Detta bör vara föräldrarnas sak att avgöra liksom också frågan om even-

Aborten "avkriminaliseras" — men när blir den fri?

tuellt deltidsarbete. Överhuvud taget betonas mannens roll i sammanhanget.

En intressant sak är utredningens konstaterande att mödrahemmens roll i sin traditionella form är utspelad, istället bör man satsa på de serviceinriktade boendeformer som prövats på senare år och som man har goda erfarenheter av.

Den nuvarande organisationen kritiseras, socialvården samt hälso- och sjukvården bör knytas närmare samman. Kvinnan bör kunna lita på mödrahälsovården vid all graviditet och få tillgång till hjälp av kurator antingen hon vill föda sitt barn eller inte. Om de nu ganska begränsade resurserna kunde disponeras bättre skulle mödra- och barnhälsovården komma att fungera som ett vård- och serviceorgan både när det gäller preventivteknik, rådgivning vid graviditet och till blivande eller nyblivna föräldrar. Samhället bör också öka sina insatser för att lindra kvinnans födslosmärtor och prioritera behovet av narkosläkare för henne.

Så långt är väl egentligen alla eller åtminstone de flesta med på noterna. Men så kommer man fram till de kontroversiella frågorna om tidsfristen för en abort och om vem som skall fatta beslut om den. Kommittén tycks ha haft svårt att enas om en bestämd tidsfrist, förslagsvis 12 veckor. men anser dock att kvinnan i lag bör tillerkännas rätten att bli opererad så tidigt och så skonsamt som möjligt. I praktiken har det visat sig att flertalet kvinnor som sökte abort under hösten 1967 gjorde detta i nära anslutning till att deras menstruation uteblivit för andra gången. Kvinnorna har alltså varit ute i god tid — om aborten ändå kommit att dröja har det berott på en tungrodd byråkratisk beslutsapparat.

Kommittén föreslår nu att särskilda nämnder inrättas vid sjukhusen i omedelbar anslutning till de gynekologiska och obstetriska avdelningarna. Dessa nämnder skulle bestå av tre personer: två läkare, varav den ena gynekolog eller kirurg och den andra med erfarenhet av psykiatri samt en lekman. Ordförande bör gynekologen eller kirurgen vara, denne har också befogenhet att på egen hand fatta abortbeslut, givetvis i samråd med kvinnan, dock med rapportskyldighet till nämnden. Skulle nämnden avslå den gravida kvinnans begäran om abort har hon möjlighet att vända sig till Socialstyrelsen vars beslut ej kan överklagas.

Om kommittén får som den vill skall kvinnan inte heller i fortsättningen kunna bestämma om hon vill framföda sitt barn eller inte utan samhället, d. v. s. experterna, skall ha sitt ord med i laget. Förslaget om nämnder motiveras bland annat med att aborterna inte får legaliseras som en ny metod för födelsekontroll, som ett slags "beställningsoperation" med vad risker den kan innebära för kvinnans fysiska och psykiska hälsa. Samtidigt skyndar man sig att tillägga att den kvinna som inte vill fullfölja graviditeten bör tillförsäkras laglig rätt att opereras. Även den läkare som opererar henne bör få regler för sitt handlande.

I utredningens sammanfattning heter det till slut:

Med utgångspunkt i förslaget att abort avkriminaliseras behövs enligt kommitténs mening inte några andra bestämmelser än som har angetts för att i lag trygga kvinnans rätt att bli opererad för abort utan särskilda kostnader för henne och av sakkunnig läkare. Någon motsvarighet till nuvarande prövnings- eller tillståndsförfarande tas inte upp i förslaget; det är inte ett prövnings- eller tillståndsförfarande som kvinnan är hjälpt med när hon är beredd att underkasta sig operation för att slippa föda utan personligt stöd och bistånd att analysera sin situation och sina möjligheter att ta ansvar för ett barns vård och fostran.

Men trots att denna faderliga omtanke har utredningen väckt en ganska stark opinion, särskilt bland kvinnorna. Man hade väl hoppats att utredningen skulle komma fram till att kvinnan äntligen skulle få rätt till att bestämma över sin egen kropp utan inblandning utifrån.

Opinionen har avspeglats i en rad tidningsenkäter med både kända och okända kvinnor men också män. Den genomgående synpunkten särskilt på ledande kvinnohåll har varit att kvinnan bör tillförsäkras rätten att själv avgöra — vilket är något helt annat än en omyndighetsförklaring av henne.

Må debatten gå vidare!

Margit Palmaer

Onsdagen den 5 maj höll Grupp 8 ett teach-in på Stadsmuseum i Stockholm. Temat för kvällen var mödravården. "Kräv smärtfri förlossning" hette det på affischer som annonserade kvällens diskussion. Debatten blev mycket het, stundtals hetsig. TV refererade, i pressen blossade en ny debatt upp om den smärtfria förlossningen; om hela mödravården över huvud.

Nu, ett halvår efter debatten, har Södersjukhuset infört epiduralblockaden som ren rutin för samtliga barnaföderskor. På Löwenströmska lasarettet har överläkaren på gynekologiska kliniken Carl-Olof Danielsson initierat en utredning om patienternas behov av smärtlindring vid förlossning. Stockholms läns landsting har begärt en egen utredning om länets mödravård och från hela landet vittnar barmorskorna om en ny sorts arga mammor som ställer krav på en helt annan omvårdnad, mammor som plötsligt blivit medvetna om vad en positiv förlossning betyder för dem och deras barn, skriver Berit Wilson i följande artikel.

Nu väntar vi bara på vad Socialstyrelsen skall göra. Kommer man att utarbeta nya Råd och anvisningar?

Smärtfri förlossning

Det är fråga om 73 procent av 100 000. 73 000 kvinnor. Varje år.

Så många kvinnor upplever sin förlossning som plågsam, smärtsam, negativ. Efteråt är procenten kanske inte så hög; barnet är framfött friskt och välskapat, man orkar inte bråka, förtränger att man varit "en dålig mor", klamrar sig fast vid modersIyckan, "varje normal kvinna känner lycka" och det tillstånd som psykologerna kallar "överrosighet" inträder.

Det är ett tillstånd och en verklighet. Någonting som man kan räkna med. Och det finns fler siffror att kombinera för dem som funderar över det här med smärtfria förlossningar eller inte.

34 procent av 350 kvinnor, föremål för en avhandling av psykolog Elisabeth Lagercrantz(och från den kommer också siffran ovan) förklarade i intervjuer efter sina förlossningar att smärtan de upplevde var näst intill outhärdlig.

20 procent av kvinnorna i materialet sa att de aldrig mer ville föda ett barn. Räknat på de 100 000 barnaföderskorna i Sverige vart år skulle det med ovanstående exempel som förebild bli 20 000 kvinnor, som av ren rädsla inte ville föda fler än ett barn var.

Det var de här siffrorna som lade grunden till Grupp 8:s aktion för smärtfria förlossningar. Alltsedan handlingsprogrammet formulerades var kravet på varje kvinnas rätt till en smärtfri förlossning högt prioriterat.

Diskussionerna före aktionen på Stadsmuseum visade att man inte ville stanna enbart vid själva förlossningsupplevelsen. Elisabeth Lagercrantz undersökningar (först bekostade av Socialstyrelsen, därefter i slutskedet av henne själv, sedan myndigheterna "tappat intresset") blottade också stora svagheter i själva mödravården:

"Starkt ångestfyllda, sköra och psykiskt störda mödrar skickas hem oavsett hur de eller var de bor, oavsett hurudan deras situation än är. Bara den kroppsliga hälsan är 'god'."

Blodproven och urinproven, vägningen och de vaga råden. Längre kommer det inte. Mer hjälp än så får genomsnittskvinnan inte på mödravårdscentralen.

Därför beslöt man att gå in med ett totalt krav på en ny mödravård.

Debatten på Stadsmuseum visade hur stark diskrimineringen mot kvinnorna är. I första hand därför att deras smärtupplevelser under förlossningen hela tiden är föremål för andras bemödanden och därför att indoktrineringen om "modersIyckan" verkar så starkt påtryckande att många kvinnor upplever sin smärta som "felaktig", sig själva som "dåliga mödrar" och smärtan som "något som hör till".

I andra hand riktar sig diskrimineringen mot de svaga, de underprivilegierade; som om det inte var nog att kvinnans förlossningssmärta av läkarna — och Socialstyrelsen — betraktas som nödvändig för kännedom om förloppet, kommer också vetskapen om att den som har kontakter, den som kan betala för privatvård också kan skaffa sig smärtlindring. På så sätt uppstår en olikhet mellan kvinnorna i första hand och i andra hand mellan deras barn.

Socialstyrelsens anvisningar säger om smärtan:

"Smärtan kan ha stor betydelse för upptäckt och behandling av rubbningar i värkarbetet eller andra komplikationer under förlossningen. En för tidigt insatt smärtlindring kan — på grund av analgesimedlets smärttröskelhöjande effekt — dölja för

diganosen viktiga smärtreaktioner."

Under debatten försvarade professor Axel Ingelman-Sundberg samma inställning på följande sätt:

"Smärtan är vår viktigaste skyddsmekanism, den talar om när något går på tok. Samma sak inträffar vid förlossningen. Ju mindre smärta patienten registrerar dess mer måste man ersätta hennes egen övervakning och ju mer personal man måste sätta in dess kostsammare."

Jämförelsen med andra patienter — med exempelvis njursten, gallsten, blindtarmsinflammation eller andra smärtuppfyllda reaktioner — gör sig själv.

Och konsekvenserna för barnet?

Så här förklarade Elisabeth Lagercrantz de resultat man kommit fram till vid den jämförande undersökning man gjort på grupper av barn upp till sex månaders ålder. Man undersökte såväl den emotionella som den intellektuella och motoriska utvecklingen hos å ena sidan barn vars mödrar upplevt både graviditeten och förlossningen som mycket svår och å andra sidan barn vars mödrar upplevt samma förlopp på rakt motsatt sätt, således mycket positivt.

— Från första stund är barnet beroende av modern, påpekade Elisabeth Lagercrantz. Moderns känslor återspeglas som regel hos barnet.

Undersökningen visade att var femte barnaföderska var så svårt störd efter förlossningen att hon drabbades av månadslånga depressioner.

Barnen till mödrar med så grava psykiska skador utvecklades sämre såväl psykiskt som fysiskt. Här finns en risk för psykisk vanvård. Kanske också för barnamisshandel.

Elisabeth Lagercrantz slog fast att sjukvården måste innebära människovård. Psykologisk hjälp är nödvändig liksom en psykologisk-social uppsökande mördravård. Det är också viktigt att alla kvinnors önskemål om smärtlindringsmedel tillgodoses.

Lika viktigt är stödjande samtal till dem som upplevt förlossningen chockartat. De nyblivna mammorna måste försäkras psykologiskt och pedagogiskt stöd.

Och på barnavårdscentralerna bör resurserna ökas ut betydligt. Nyblivna mammor och pappor behöver ett helt annat mått av psykologisk hjälp.

Psykiatrikern Johan Cullberg:

"Om vi inte är beredda att betala vad det kostar, måste vi betala det i nästa generation."

Från Socialstyrelsen deltog medicinalrådet Sven Alsén som gick ut positivt i debatten med deklarationen:

"Det är absolut Socialstyrelsens mening att kvinnorna skall ha smärtlindring vid förlossningen!"

Följande sju krav ställdes av Grupp 8 och antogs enhälligt av mötet på Stadsmuseum:

1. **Rätt till smärtfri förlossning.**
2. **Barnets rätt till en bra start.**
3. **Nya råd och anvisningar från Socialstyrelsen.**
4. **I utarbetandet av de nya anvisningarna bör hänsyn tas till den stora kvinnliga opinion som finns dokumenterad i flera utredningar.**
5. **Personal som kan ge narkos skall finnas på varje förlossningsklinik.**
6. **Varje mödra- och barnavårdscentral och varje förlossningsklinik skall ha tillgång till ett lag av psykologer.**
7. **Lika rätt i alla dessa avseenden krävs för alla kvinnor oberoende av social klass och bostadsort.**

Uttalandet tryckte på ordet lindring och i fortsättningen hette det att Socialstyrelsen måste sätta sina kvalitetskrav. Sjukvården kostar oss 8 000 miljoner kronor per år eller 1 000 kronor per innevånare och år. — **Hur** skall vi förbättra? frågade Sven Alsén. — **Var** skall vi sätta in resurserna? Vi kan bara själva avgöra det när vi går till val.

Sven Alsén påpekade att bristen på narkosläkare är stor i landet. En utökad narkosservice också vid de gynekologiska klinikerna skulle vi med dagens resurser inte klara. Vi har i dag 11 000 läkare; i slutet av 70-talet 20 000. Hur den läkarresursen skall tas i anspråk vet vi emellertid inte i dag.

I Socialstyrelsens anvisningar tas också barnets förhållanden vid förlossningen upp:

"Det är naturligt att läkaren i varje enskilt fall måste väga effekten av de metoder för smärtlindring som står till buds mot analgesimedlens icke önskvärda verkningar på moder och barn. Största möjliga hänsyn måste tas till moderns och barnets säkerhet. Smärtlindringseffekten löper i stort sett perallellt med riskerna vid användandet av smärtlindrande medel" heter det bland annat i "Råd och anvisningar rörande smärtlindring vid förlossning", daterad den 2 oktober 1969.

Undertecknandet av dessa råd föranledde Birgitta Bolinder att efterlysa sakkunskapen och den expertis som stått bakom?

— Har det bland dessa referensgrupper funnits för det första barnaföderskor — således inte bara kvinnliga läkare som fött barn — och har för det andra funnits några psykologer bland dem?

— Nej, inte vad jag vet, svarade då medicinalrådet Sven Alsén.

Från flera håll i salen ställdes nu kravet att åtminstone det material som docent Åke Nilsson i Lund och psykolog Elisabeth Lagercrantz i Stockholm lagt fram skulle få påverka nya Råd och anvisningar. Självklart borde kvinnorna få vara med och utarbeta anvisningarna. Att som nu enbart överlämna till tjänstgörande barnmorska eller i bästa fall läkare att avgöra när och om den födande kvinnan hade smärtor är fullständigt barockt.

I slutskedet av debatten förklarade Sven Alsén att han upplevt "stormningen" positivt:

"Jag kan bestämt lova att vi tar hem de här synpunkterna!"

Mötet godkände därefter de sju huvudkrav som Grupp 8 ställde.

Hr Eskilsson, SAF: "Det är bättre med låg lön än ingen lön alls. LM ger i alla fall trygghet."

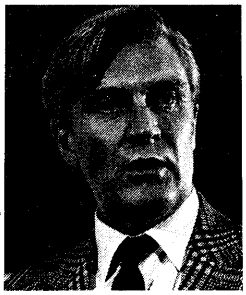

Hr Linderoth, KF: "Vi kan ju inte sätta lön efter privatliv. Kvinnorna vill inte ta högre befattningar bl. a. av hänsyn till familjen."

Carina Brundin, Skandia: "Arbetsköparna ska vara glada att vi inte begär jämlikhet retroaktivt."

Kvällens ordförande var Gunnel Granlid, som vet mer än de flesta om hur kvinnor diskrimineras på arbetsmarknaden.

Sven Nordlöf, f. d. YFA: "Man kan inte komma till arbetslöshetsförmedlingen och säja att nu har jag varit låglönare så länge så nu vill jag vara höglönare ett tag."

Berit Färing: "Jag blev sömmerska. Man fick ju ta vad som fanns. Egentligen skulle jag velat syssla med något tekniskt. Egentligen har jag aldrig tyckt om att sy."

Foto: Jean Montgrenier

Siv Jansson: "Jag vet hur mycket ilska, besvikelse och förakt som kokar under ytan här i kväll. Och ändå sitter vi snällt och lyssnar på karlarnas förstående snack. Varför reser vi oss inte upp och SKRIKER?"

Holmberg: "Inga har gjort så mycket för kvinnorna som FACKET och LO. T. ex. när det gäller barntillsynen."

Låglönare är man livet ut

Grupp 8 — den socialistiska kvinnorörelsen — ordnade låglönedebatt i ABF-huset i Stockholm onsdagen den 9 september. Det kan behövas. Per Holmbergs obekväma låglöneutredning visar att två tredjedelar av Sveriges lågavlönade är kvinnor. Kvinnorna återfinns knappast alls i de högre inkomstklasserna. 96 procent av alla chefer är män. Och 90 procent av de arbetslösa — om den s k dolda arbetslösheten medräknas — är kvinnor...

Bland beslutsfattarna saknas de alltså, i hög grad. Därav det ointresse som präglar daghemsfrågan och andra centrala frågor.

Om dessa och andra fakta informerade Grupp 8 i effektiva affischer runt väggarna. C:a 200 kvinnor och män hade infunnit sig och en särskild liten expertpanel — som dock satt bland publiken — fanns på plats, bland dem **Per Holmberg** och KF-direktören **K A Linderoth**, samt herr **Eskilsson,** representant för SAF. Bland publiken fanns också **Nancy Eriksson,** men hon svarade inte, trots att hon blev uppmanad, på frågan vad socialdemokraterna gjort för kvinnorna sedan 30-talet.

Britta Stövling inledde med en kort exposé över den sakliga och emotionella diskriminering som kvinnorna fortfarande utsätts för, tyvärr också i de flesta socialistiska länder.

Berit Färing berättade om ett grått kvinnoöde där önskningar och ambitioner ständigt stäckts av bristande ekonomi, motstånd. Som hemsömmerska under 30-talet fick hon 25: — i veckan. Vid yrkesskolan togs hon ej emot för körsnärsutbildning, den var förbehållen männen. Trots omskolning och diverse kurser är hon nu, i högre medelåldern, åter friställd. Hennes liv

kunde ses som en exemplifiering av människan som ett tillbehör till maskinen.

— Om det står en stor stark karl och skär bitar av blodpudding i mindre bitar och vi står bredvid och packar dem — varför ska han ha två kronor mer i timmen? undrade livsmedelsarbeterskan **Lotta Windefalk** och gav ytterligare exempel på generella orättvisor i man—kvinnolönerna.

KF-mannen svarade att inom KF var just sådana diskrimineringar och uppdelningar av yrken i manligt—kvinnligt generellt förbjudna, men givetvis kunde det bli tillfälliga olycksfall. Direktör Linderoth påpekade också hur svårt det är att få upp kvinnorna i de högre befattningarna — på annonserna svarar bara män. På en fråga hur många kvinnor som ville ställa upp som chefer svarade bara 5—10 procent ja. Resten ansåg att det var för betungande med ansvar och övertid, att det gick ut över familjen...

Sjuksköterskeeleven **Mia Torpe** talade om sina erfarenheter: Efter drygt tre års utbildning och med 20 à 25.000 i studieskulder får en sjuksköterskeelev en lön på 2.500 i månaden, med pressande arbetsförhållanden och orimliga arbetstider. Hon ville fråga facket: Varför skriver ni på sådana avtal? Hon fick inget svar alls. LO, som hade kongressmiddag för 400 personer samma kväll, kunde inte undvara någon.

Carina Brundin, tidigare fackligt aktiv i Skandia, började med en från fråga. Var det sant som det hade sagts att det här bara var en tillställning för Grupp 8 och deras vänner? För sin del saknade hon låglönekvinnorna bland publiken. Hennes erfarenhet var att det **går** inte att förhandla för kvinnors lika villkor med män. Det enda område inom hennes bransch som hon kände till där könsdiskrimineringen inte var påfallande var inom data. Förbundsordförande **C E Kerstensson** gav henne i stort sett rätt. Framförallt är lönerna åldersbundna och de äldre kvinnorna är det stora problemet.

Sven Nordlöf, YFA-arbetare från Norrköping, f. d. klubbordförande: Har man en gång blivit låglönare varar det livet ut, i en ond cirkel. Sjukkasseersättningen blir lägre, pensionen likaså, och antagligen blir det en billig begravning till slut. Han redogjorde för vad som hänt med de många friställda teko-anställda. Nu sitter framför allt de yngre på nya låglöneindustrier i staden (Hugin, NEFA) och plockar ihop små maskindelar tills synen inte klarar det längre. Låglönad och högstressad tycks också hänga ihop.

Herr **Eskilsson,** SAF, gjorde då ett uttalande. De inom SAF, sa han, hade verkligen förvånats över att LO drev strukturrationaliseringen så hårt. Visserligen utvecklas näringslivet genom strukturrationalisering, men att LO drev det så hårt var beklagligt, menade man inom SAF.

Per Holmberg påpekade några fakta: hur kvinnorna inom industriarbetargruppen i genomsnitt har 20 procent lägre lön än männen. Hur solidariteten minskar ju högre upp man

Forts s 31

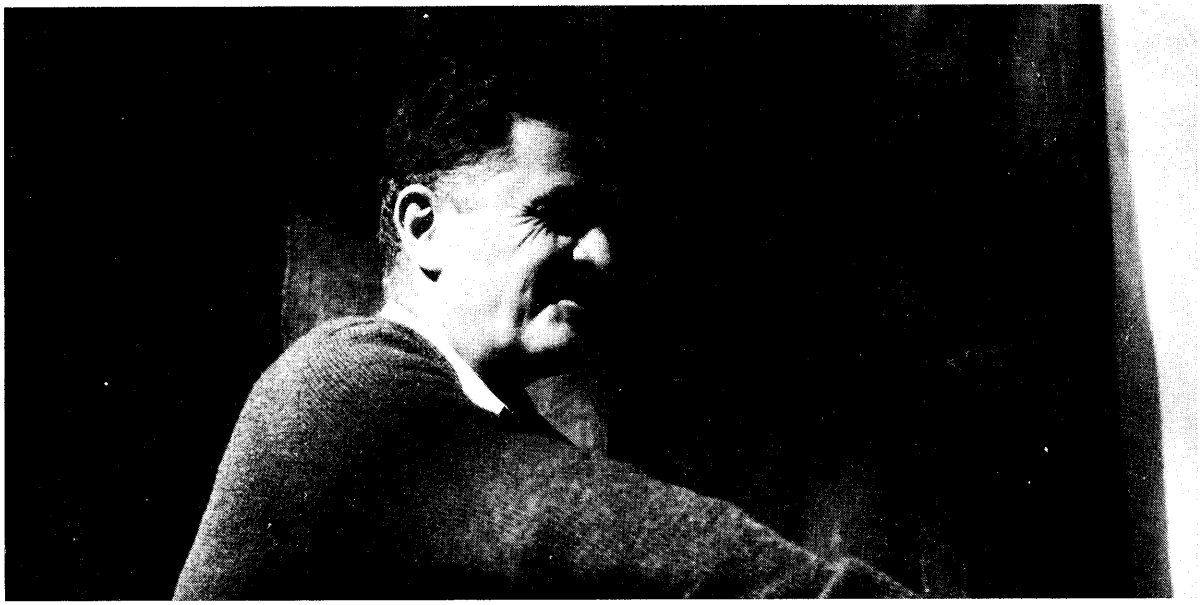

NAZIM HIKMET — revolutionär poet

Den 19 januari 1921 blev Mustafa Suphi och femton andra ledare för det turkiska kommunistpartiet avrättade i staden Trabzon vid Svarta havet. För alla eventualiteters skull lät dock den turkiska regimen offentliggöra att dess offer förlist ute på havet. Det stod nämligen ännu inte klart i vilken riktning de världspolitiska vindarna skulle svepa fram. Så träffade Ankara ett vänskapsavtal med Moskva. Man konstruerade ett turkiskt kommunistparti under det att partiets verkliga ledning förföljdes.

Samtidigt studerade den nittonårige turken Nazim Hikmet i Moskva. Här upplevde han vilka möjligheter människan har att skapa ett bättre samhälle och här kom han i kontakt med ett nytt språk, en ny litteratur: futurismen och Majakovskij, som skulle betyda så mycket för hans egen poesi. Här får han också höra om mordet på Mustafa Suphi och dennes kamrater.

I oktober 1922 förbjuds det turskiska kommunistpartiet och man spärrar in dess ledare. Nu ligger korten på bordet. Man förklarar att Turkiet är ett klasslöst samhälle och "revolutionerar" samhället genom att avskaffa fezen, slöjan och den arabiska skriften.

Nazim återvänder i all hemlighet över gränsen till sitt hemland. Han arresteras dock och sätts ett par gånger i fängelse. Bl. a. ådöms han 1932 fem år för statsfientlig verksamhet, men släpps fri nästa år vid en allmän amnesti.

De följande åren är mycket produktiva: han skriver dikter och politiska stridsskrifter. Han börjar bli läst.

Inför lyckta dörrar döms han 1938 av en militärdomstol till 28 års fängelse för kommunistisk propaganda inom armén. Det fanns soldater som läste hans dikter.

Han kom att sitta inne tretton år. Och utanför fängelsemurarna beslagtogs hans texter. Först 1964 kunde vissa av hans dikter tryckas på nytt på modersmålet.

Under fängelsetiden skrev han några av sina finaste dikter, vilka smugglades ut. Här blir hans språk enklare än tidigare. Han lär sig folkets språk, talspråket.

Nazim är inte bara militant. Han har även ett lyriskt tonfall och han är en stor kärlekspoet. **Brev och dikter från fängelset** heter en svit som Nazim skrev 1942—46. Dessa dikter förenar just de olika sidorna i Nazims författarskap, som gör honom till en av de stora diktarna. Urvalet, som presenteras här, ingår i den första samlingen av Nazim Hikmet på svenska: **Dikter om nu och alltid,** övers. av Arne Häggqvist (Gidlunds).

I dikterna riktar sig Nazim till sin hustru Pirayé. Dikterna andas en enastående optimism, värme och medkänsla. Vad som kunde stannat vid en kärleksfull dialog mellan man och kvinna har i stället blivit en kärleksdikt till hela den förtryckta mänskligheten.

Krister Gidlund

IX

Jag betraktar, på knä, jorden
jag betraktar gräset
jag betraktar insekten
jag betraktar det blommande blå
ögonblicket
Du är som vårens jord,
min älskade,
jag betraktar dig.

Liggande på rygg ser jag himlen
jag ser trädets grenar
jag ser storkarnas flykt
Du är som vårens himmel,
min älskade,
jag ser dig.

Jag har gjort upp en eld om natten
i markerna
jag rör vid elden
jag rör vid vattnet
jag rör vid tyget
jag rör vid pengarna
Du är som en lägereld
under stjärnorna,
jag rör vid dig.

Jag är bland människorna
jag älskar människorna
jag älskar handlingen
jag älskar tanken
jag älskar min kamp
Du är en mänsklig varelse
i min kamp,
jag älskar dig.

XI

Man fick fast oss.
Vi är i fängelse,
jag innanför murarna,
du utanför.
Med vad betyder det som kan
hända oss.
Vad som är värre,
det är att bära fängelset inom sig.
Medvetet eller omedvetet
har så många människor det så,
så många hederliga, arbetsamma
och goda människor
som man kunde älska så som jag
älskar dig.

XVI

Vi vet båda, min älskade
man har lärt oss
att svälta och frysa
att digna av trötthet
och att leva skilda åt.
Vi har ännu inte förfallit till att
döda.
Vi har ännu inte varit med om
att dö.
Vi vet båda, min älskade,
vi kan lära andra
att kämpa för våra kamrater
och att för varje dag älska
litet mera
för varje dag älska litet bättre.

XVIII

Ljumma och skälvande
som blod flyter ur en åder
har vindarna från Lodos börjat
blåsa.
Jag lyssnar till suset
pulsen är långsammare
nu snöar det nog på Ouloudas
höjder.
Och björnarna där uppe
sover nog, glupska, praktfulla,
på kastanjeträdens röda lövbädd.
Popplarna klär av sig på slätten
silkesmaskarna gömmer sig
plötsligt
hösten tar slut helt plötsligt
jorden börjar plötsligt åter sova
sin födelsesömn.
Och vi får åter genomleva
en vinter
värma oss vid vår väldiga vredes
och vårt heliga hopps eld.

XIX

Vår son är sjuk
hans far i fängelse
ditt tunga huvud gömt i dina
trötta händer
vi har det som man har det
i vår värld.

Från onda dagar till bättre dagar
skall människor hjälpa människor.
Vår son skall bli frisk
hans far skall lämna fängelset
du skall le ur djupet av dina
gyllne ögon
vi har det som man har det
i vår värld.

XX

Det vackraste av alla hav
är där vi ännu inte varit.
Det vackraste av alla barn
har ännu inte vuxit upp.
De allra vackraste dagarna
de allra vackraste av våra dagar
har vi ännu inte upplevt.
Och det allra vackraste jag ville
säga dig
det har jag ännu inte sagt.

Sara Lidman:

Vår kärlek till Vietnam förpliktar

Och naturligtvis kommer Vietnam att befria sig helt och hållet. Naturligtvis kommer den dag när den siste USA-soldaten ska skeppas tillbaka över vattnet bort från Vietnam.

Men hur länge ska det dröja, hur många ska få förblöda? Hur många tusen liter gift ska ännu hällas över Vietnams åkrar — innan vietnameserna äntligen blir av med USA:s ockupationsmakt?

Befrielsen skulle gå fortare om den samtida omvärlden hjälpte till att tvinga USA. Vi som kommit till detta möte är bara några hundra. Ingen av oss sitter i regeringen, väldigt få i riksdagen — och våra ord har inte lång räckvidd. Den svenska pressen brukar heller inte återge vad som sägs på våra Vietnam-möten. Vi hoppas dock att CIA:s representant på platsen ska meddela till sin regering att det finns svenska medborgare som följer USA:s mordverksamhet i Vietnam och som därför hyser en vitglödgad vrede mot USA:s regering och krigsmakt. USA styrs idag av ett mördarpack som är en skam för hela mänskligheten. Framför det.

Vi vet att USA började planera sin inmarsch i Indokina i slutet på 40-talet. Att de räknade ut områdets naturtillgångar i början av 50-talet och försäkrade: "Vi — dvs USA — har helt enkelt inte råd att förlora detta." Nu stryker oljebolagen runt Indokinas kuster och köper borrningsrättigheter av quislingarna.

Vi vet att USA tillsatte Bao Dai och spolade honom. Att de tillsatte Ngo Dinh Diem och dödade honom. Att de genom åren plockat fram ett helt lager kasperdockor och kallat dem statschefer i Saigon — från den store Kahn över den lille Ky och fram till dagens Van Thieu. USA har öppet gjort narr av dessa landsförrädare — och ändå begärt av sina egna söner att gå i döden för dem.

USA:s saboterande av Genèvekonferensen, bildandet av den illegala SEATO-pakten, den dolda ockupationen av Sydvietnam från mitten av 50-talet — myten om Nordvietnams överfall på Sydvietnam — det egendomliga är hur USA genom alla dessa bedrägerier lyckades genomdriva sin historiebeskrivning.

— — —

Det fanns även då ett Vietnam med egen röst. Men västerländska massmedia föredrog att ge USA:s version och kalla den objektiv. Röster från DRV eller FNL citerades ogärna eller försågs med stämpeln propaganda. — För att ta ett exempel. I åratal hade vietnameser berättat om fångön Poula Condor. Det avfärdades som otänkbart att USA skulle kunna ägna sig åt sådan verksamhet. Så kommer en amerikansk kongressman, f. d. militär rådgivare, till Poula Condor, han blir upprörd, rapporterar i USA: han har upptäckt Poula Condor, heter det. Vad blir följden: avskaffas den ohyggliga fängelseregimen? Får de tiotusen fångarna som sitter där utan rättegång komma hem? Upphör USA med sin tortyr i Vietnam? Ingalunda. En USA-firma får nya beställningar på tigerburar. Kongressmannen blir världsberömd — Nixons Amerika blir något extra att lita på: de inte bara torterar — de säger att de gör det! Vad mer kan samtiden begära. Så ges intrycket att Hitlers brott inte var tortyren, människoplågandet. Hitlers brott var att han försökte hemlighålla det.

Pentagondokumenten avslöjade inte något som inte redan varit känt för dem som följt Vietnams sak från vietnamesisk synpunkt. Dokumenten bekräftade bara som fakta vad den USA-vänliga pressen i åratal avfärdat som hets mot USA. Men vilken blev då reaktionen över Vita Husets tidigare lögner? Harm och indignation? Uppslutning omkring Vietnam? Nej, först och främst beröm till de tidningsmän i USA som tryckt av dokumenten. Och det orättfärdiga, det grymma som USA:s krigsmakt tillfogat vietnameserna under alla dessa år? Alltjämt ingen förkastelsedom från regeringar eller massmedia.

Tidigare amerikanska statsmän gav några skäl för USA:s ockupation. Eisenhower talade enkelt och rått om råvarorna. Kennedy sa att för demokratins skull. Och Johnson sa att han fått i uppdrag av historien att visa Vietnams folk och all världens fattiga att våld inte lönade sig. Nixon har sagt att USA är i Vietnam för att spara amerikanska liv. Sparandet tillgår så att man tvingar asiater att döda asiater — något som Nixon också kallar vietnamisering. Men det sista året har Nixon fört fram ett annat motiv för USA:s närvaro i Vietnam: den s. k. krigsfångefrågan. I Nixons framställning blir det som om vietnameser hade stormat in över Förenta Staterna, ryckt med sig värnlösa kaptener och löjtnanter och låst in dem i Hanoi. Och kriget måste fortsätta tills Hanoi släpper ifrån sig dess oskyldiga amerikanska medborgare, heter det.

Pilothustrur har sänts i skytteltrafik till Vietnams ambassader och beskickningar i Europa. Press och TV har följt dem överallt, deras ensamhet och sorg har framställts som den enda verkliga smärtan i detta krig. När vietnameserna berättat en smula om den verklighet på marken som piloterna åstadkommit med sina bomber har kvinnorna svarat att det inte har med deras män att göra. Och pres-

sen har heller inte velat dra fram något samband.

En press som mycket väl vet vilka lidanden dessa piloter åsamkat vuxna och barn i Vietnam, en press som mycket väl vet vilka förbrytelser dessa bombanfall utgör enligt folkrätten, en press som mycket väl vet att det är USA:s regering och ingen annan som är ansvarig för piloternas öde. Men åsynen av pilotänkorna har fått dem att glömma allt. De mest orättvisa och absurda anklagelser mot Hanoi citeras utan kommentarer. Se kvinnorna sörjer och vet inte vart de ska rikta sin klagan. Man kan inte tillrättavisa dem om de vänder sig till Hanoi istället för till Vita Huset — ty de saknar sina män. De får framföra anklagelser för vanvård och grymhet utan skymten av bevis — ty de saknar sina män. Nixon har anordnat bönestunder i Vita Huset tillsammans med pilotänkorna. Och kriget måste fortsätta — ty se dessa kvinnor saknar sina män.

Samtidigt jagas unga män över hela USA och sätts i fängelse i USA — därför att de inte vill mörda i Vietnam, inte vill sitta i fängelse i Hanoi. Anhöriga till de vietnamkrigsvägrare som sitter i fängelse i USA — vad har Nixon att säga till dem? Och krigsveteraner som återkommer från slagfältet i Vietnam, de stängs in på avlägsna militärsjukhus att ruttna bort i USA. Om deras sorger hör vi intet — ty de kan inte användas i hetsen mot Vietnam. Det är som USA inga andra söner hade — än piloterna i Hanoi.

Vad händer så när Vietnams representanter vid förhandlingsbordet erbjuder: tag era piloter och far i frid. Tag dom från Hanoi — såsom ock från Da Nang och Cam Ranh Bay. Varhelst ni har en pilot eller soldat på vietnamesiskt territorium — tag honom hem med ryggsäck, gevär och tårgas och allt vad han haft med sig. Tag dom hem till deras hustrur och barn, hem till deras fosterland, Amerikas Förenta Stater. Låt dom leva där — så som vi vietnameser vill leva i Vietnam.

Vad svarar Nixon då? Han låtsar som det regnar. Han låtsar som om piloterna i Hanoi och på Cam Ranh Bay inte alls hade något fosterland. Pilotänkorna får stanna hemma, Nixon behöver inte deras sorg längre. Men Nixon behöver en stor nyhet för att få världen att glömma piloterna, att glömma Vietnams storslagna erbjudande. Och Nixon gör en stor nyhet genom att säga att han ska resa till Kina för att söka fred. Och den västerländska pressen hjälper Nixon att göra den stora nyheten åt honom. De ägnar spaltkilometer åt spekulationer vad Nixon ska tala om i Peking. Så har tidningarna inte plats för 7-punktsprogrammet, inte plats att kommentera det, inte plats att påminna om det på ett sätt som skulle pressa Nixon att svara.

Det är Vietnam som är överfallet.

Vietnam är icke en delstat av USA, av Sovjet, av Kina eller något annat land. Vietnam är ett folk, en nation, delat med tvång av USA och DRV:s regering och Provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam har befogenhet att föra sitt folks talan. Förhandlingar pågår i Paris. Nixon kan söka freden där — om han vill ha fred. Nixons vägran att svara på 7-punktsförslaget och blåsa upp nyheter som inte har med Vietnam att skaffa visar bara att han vill vinna tid, att han vill fortsätta kriget.

— — —

Men vi protesterar också mot den omvärld som låter USA hållas. Den slappa inställningen att Vita Huset är trovärdigt oavsett om det ljuger eller talar sanning. Inställningen att folkmord inte är ett brott om USA begår det. Den officiella underdånigheten inför USA — accepterandet av USA som vår tids herrefolk.

Vi är bara några hundra här. Men vi i vår tur känner andra. Vi måste göra vårt yttersta att skapa opinion mot USA:s krig — utanför de vanliga kanalerna.

— — —

Naturligtvis kommer Vietnam att befria sig helt och hållet. Deras sak är absolut rättvis. Deras mod är oförlikneligt. Men allt det som försenar utdrivandet betyder att ännu några människor måste dö i Vietnam. För varje dag som går blir ännu någon risskörd oätbar av USA:s gift — ännu något barn föds med missbildningar. Ännu någon får en häftig död av en M16-kula eller en skur napalm. Ännu många hundra ska gnagas till döds sakta av kulsplitter. Blodet droppar hela tiden ur Vietnams ådror — så länge USA är där med sin krigsmakt.

Därför kan vi inte slå oss till ro med övertygelsen: Vietnams folk segrar. Det är också en fråga om tid. Det är bråttom, vi måste finna vägar, sätt, möjligheter att stödja dem i motståndet. Låt oss t. ex. allvarligen tala med vår regering om ett erkännande av PRR i Sydvietnam. Det är hög tid att den gör det nu. Vidare att den ger politisk asyl åt vietnamkrigsvägrare. Vidare att den framför protester i FN och direkt mot Nixon för alla de brott mot folkrätten som USA begår i Vietnam.

Om USA för de flesta av oss sjunkit ned till en girig och blodtörstig makt, lika hänsynslös mot sina egna söner som mot befolkningen i de ockuperade länderna — så har vi å andra sidan fått lära känna dess raka motsats i Vietnams folk. Den pessimism som USA sprider skulle förlama oss — om vi inte bevittnade Vietnams svar på oförrätten. Detta folks livsvilja, deras stolthet, deras sammanhållning, deras vägran att låta sig förslavas.

Ho Chi Minh och med honom hans landsmän har återupprättat mänskligheten tro på sin framtid. Vietnam är det folk som andra folk ser upp till, lär av, älskar. Men denna kärlek förpliktar.

Sara Lidmans tal, som här återges något förkortat, hölls vid ett Vietnammöte i Stockholm 1 september, arrangerat av Unga Filosofer och Kommentar med stöd av en rad andra organisationer, bl a SKV och Grupp 8.

Alva Myrdal:

NEDRUSTNING

"Om jag skulle ägna mitt anförande endast till en objektiv redogörelse för hur nedrustningsförhandlingarna framskrider skulle detta uttalande bli mycket kort. De framskrider inte alls. Utsikterna är ytterst oklara. Känslan av missräkning ökas måhända av det faktum att 1970-talet kallades 'Avrustningens årtionde'. När avrustningskonferensen i Genève till hösten fullbordar sitt tionde år av förhandlingar vet vi att vi står inför en räkenskapens dag hos FN.

Låt mig i korthet rekapitulera vad vi hittills ernått. Om vi först ser enbart på vinstsidan har ett hyggligt antal överenskommelser träffats. Men de gäller alla icke-rustningsåtgärder, ingen har lett till någon *av*rustning, någon minskning av vapenförråd.

Förra årets överenskommelse om *förbud mot användning av oceanens botten under internationellt vatten för placering av kärnvapen* eller andra vapen för massförstörelse — — — har av SIPRI karaktäriserats som blott en 'Kosmetisk åtgärd'. Den tjänar till att förebygga något som med all sannolikhet ändå aldrig skulle ha hänt eftersom dylika installationer tycks sakna militär betydelse. — — — Det högljudda beröm som ägnats detta 'framsteg' är kanske den mest cyniska av nedrustningspiruetterna hittills.

Det fördrag som *förbjuder att låta kärnvapen cirkulera i yttre rymden* (1967) har något större betydelse men är naturligtvis också blott en icke-rustningsåtgärd.

Icke-spridningsfördraget (1968) som manar *icke-kärnvapenstater att ej bidra till sådana vapen* hör till samma kategori men är otvivelaktigt av större värde i och för sig. Här är bristerna a) att flertalet s. k. tröskelstater ännu ej anslutit sig (endast Kanada och Sverige bland dem har gjort så) och b) att den utlovade kompensationen i form av en restriktion även av kärnvapenmakternas frihet inte alls förverkligats.

Jag måste också få lov att konstatera rakt på sak att den första och kanske mest hoppingivande av alla nedrustningsåtgärder, *Moskvafördraget (1963) om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, under vatten och i yttre rymden* har visat sig vara det mest värdelösa av alla.

Naturligtvis kan det ha haft en viss effekt i att tjäna som ett 'dubbelt' lås bredvid icke-spridningsfördraget mot att icke-kärnvapenstater skaffar sig kärnvapen. Men det har inte haft någon som helst effekt till att minska vapenutvecklingen eller ens antalet och storleken av proven för de nationer som redan ägde dessa vapen. Man bör tillmäta det viss förtjänst som en åtgärd som bidragit att minska radioaktiviteten i atmosfären men det kan inte längre korrekt räknas bland nedrustningsåtgärderna.

Denna allvarliga bedömning av de magra resultaten tills vidare av nedrustningsförhandlingarna — vilket endast så småningom dagades för oss, bedövade av hopp som vi och världen varit — blir dess mera oundviklig när vi också kastar en blick på debetsidan: den otroliga ökningen av faktiska rustningar som har pågått samtidigt med överläggningarna om nedrustning. Antalet kärnvapenprov är ett exempel; deras ohämmade ökning sedan de drevs under jord framgår tydligt av SIPRIS årsböcker. Antalet och kvaliteten av andra vapen har samtidigt ökat. Tag t. ex. antalet ICBM[1]) när vi startade nedrustningsförhandlingarna 1962 fanns det ungefär 250 att förstöra, nu finns det tio gånger fler. Den dårskapens väg som världen är inne på illustreras bäst av det faktum att vi nu använder omkring 200 miljarder dollar om året på rustningar eller just ungefär samma summa som den totala nationalinkomsten för den fattigare hälften av mänskligheten. Mänskans chanser att utrotas har mångdubblats; möjligheten att överdöda fortsätter i spiral uppåt.

Vad kommer att hända härnäst? För att nämna först den mest avgörande och även hoppfulla av de förhandlingar som gällt nedrustning så måste vi tillåta oss att räkna med positiva resultat av SALT. Om supermakterna kunde börja komma överens om en effektiv begränsning av sin kapprustning, följd av nedskärning av vissa vapensystem så skulle händelserna börja röra sig i en ny riktning. Supermakternas ansvar är enormt, vilket tydligen inses genom deras beslut nyligen att koncentrera sina ansträngningar först på defensivsystemen, ABM[2]).

Vad om Genève? Nedrustningskonferensen har fått i uppdrag av FN att utföra först och främst två

[1]) Interkontinentala robotar.
[2]) Antirobotrobotar.

200 miljarder dollar om året används på rustningar — dvs. ungefär lika mycket som den totala nationalinkomsten för den fattigare delen av mänskligheten. Samtidigt med nedrustningskonferenserna i Genève pågår en otrolig ökning av rustningar. Det var den pessimistiska rapport Alva Myrdal gav i ett anförande i Helsingfors 26 maj i år. Talet återges här något förkortat i översättning av Andrea Andréen.

uppgifter nämligen ett fullständigt förbud mot kärnvapenprov, och ett likaså fullständigt förbud mot framställning, prov etc. av kemiska och biologiska stridsmedel. En överenskommelse på dessa två områden skulle innebära verkligt stora steg framåt och skulle visa att de långdragna nedrustningsförhandlingarna varit berättigade.

— — —

Nedrustning har emellertid i vår tid blivit en fråga som inte bara berör olika staters militära arsenaler och världsopinionens rop på deras minskning. Jag skulle vilja ägna resten av mitt anförande åt några vidare förgreningar av s. k. framsteg i militär teknologi som vi bör betänka i tid.

En är den avgörande roll som monopol över militär teknologi börjar spela också för monopol över teknologier av enorm betydelse för det ekonomiska livet och maktrelationer i allmänhet. Vad vi bevittnar idag är att supermakterna har en mer och mer ofrånkomlig hegemoni över modern teknologi och därmed över världens affärer. De ensamma är praktiskt de enda som har tillgång till 'vår planets nya provinser' som öppnats tack vare den högt avancerade teknologi vilken har sitt ursprung i deras forskning för militära behov.

Låt mig kort räkna upp de olika områdena. Ett är den djupa havsbotten. Man vet nu att enorma resurser av olja, helium, mangan och andra mineral är dolda under havsbotten. Vi har i FN fått denna rika skatt erkänd som 'Mänsklighetens gemensamma arv'. Men det mesta är fysiskt åtkomligt endast för supermakterna tack vare deras väldiga framsteg i nya marinteknologiska metoder. Därför måste våra linjer för ekonomiskt försvar dras parallellt med nedrustningslinjerna: *en internationell regim* för kontroll av att vapen ej installeras och för att hjälpa det internationella samhället att utforska och utnyttja djuphavsresurserna.

En liknande situation existerar för de resurser *under jord* som kan bli åtkomliga endast med hjälp av kärnexplosioner. Dessa är kärnvapenstaternas monopol. De är en delprodukt av deras militära forskning och utveckling. Här kan vi inte hävda att alla dessa resurser är 'mänsklighetens' eftersom varje nation önskar exploatera det som ligger under dess eget territorium. Men vi kan och måste reagera mot deras uteslutande rätt att utföra sådana 'fredliga kärnexplosioner', vilka supermakterna vill förbehålla åt sig själva. Än en gång är botemedlet en *internationell regim, för* rustningskontroll liksom *mot* oreglerad användning av denna ultrateknik. Detta är vad åtminstone Sverige och Mexico kämpade för i Genève och i FN, flertalet andra stater tycks ha fallit för kärnvapenmakternas påverkan att de skall ha kontrollen själva.

Ett tredje område som bjuder samma drag och problem är yttre rymden. Här kommer kravet på internationell kontroll och ledning ganska sent. Satellitutvecklingen har gått ganska långt under praktiskt monopol av supermakterna fastän det finns element av internationalisering såsom i 'Världsvädervakan'! Dessa måste tjäna som ledfyrar för vägen till en mycket mer fullständig internationalisering med avseende på de två områden som är viktigast, nämligen *jordresurs- och kommunikationssatelliter.*

Förbindelsen mellan militär och ekonomisk användning är klarast i fråga om jordresurs-satelliterna. När deras utrustning blir fullständig erbjuder de nästan ofattbara möjligheter att utforska jordens resurser.

Beträffande telekommunikationsatelliterna arbetar de mindre staterna inom FN för att öka den internationella kontrollen och samarbetet.

— — —

Innan jag slutar vill jag idag beröra en ännu vidare synpunkt. Varför allt detta arbete för nedrustning? Rustningen är när allt kommer omkring blott *instrument.* Det avgörande är förstås *konflikterna.*

Det är *fred* vi önskar. Det är en *fredlig* värld vi måste bygga. Vi måste ändra nationernas vägar och mänskornas sinnen så att de önskar leva i fred och är i stånd att lösa sina konflikter fredligt.

Jag ifrågasätter inte för ett ögonblick visdomen i uttalanden som dessa. Men jag vägrar definitivt att använda dem som skäl att inte göra vårt yttersta för nedrustning. *Makt har en tendens att följa instrumenten.* Risken för krig är större om mycket har satsats på rustningar. *Själva vapeninnehavet är en hotelse.*"

Övers. A. A.

Astrid Pettersson, lantbrukarhustru, kommunalpolitiker, förkämpe för kvinnorna — och författarinna, är fortfarande relativt okänd, trots kritikerberöm, stipendiebelöningar och en lång rad böcker, främst den självbiografiska romanserien om Ulla Gottfridsson. Det är på tiden att hon intar sin berättigade plats i samtidslitteraturen med sina porträtt av intensiva och urstarka kvinnor som kämpar som besatta i en tillvaro som domineras av tungarbetade hushåll, supiga och slarviga karlar, stora barnkullar, bekymmer i oändlighet. Barbro Backberger porträtterar här Astrid Pettersson.

Astrid Pettersson

De kvinnor som i skönlitteraturen fört kvinnornas talan har i alla tider varit ganska få. Allra mest gäller detta kvinnorna ur det arbetande folket, bondkvinnor och arbetarkvinnor. Däremot har vi i vår litteratur en rad fina porträtt av pojkar och unga män, ur arbetar-, småbrukar- och torparsverige. Martin i Harry Martinssons "Nässlorna blomma", Jan Fridegårds "Lars Hård" och Valter Ståhl i Vilhelm Mobergs "Soldat med brutet gevär" är några exempel i skönlitteraturen på begåvade, trotsiga unga män som bryter sej ur en fattig och snäv miljö. Fortfarande är Moa Martinsson ganska ensam på kvinnosidan med sina porträtt av intensiva och urstarka kvinnor som kämpar som besatta i en tillvaro som domineras av tungarbetade hushåll, supiga och slarviga karlar, stora barnkullar, bekymmer i all oändlighet.

Att finna en förklaring till att arbetar- och bondkvinnor inte kunnat göra sej hörda är inte svårt: Deras tillvaro har varit ännu hårdare än männens i samma befolkningslager. Både män och kvinnor har haft lång arbetsdag och ständiga bekymmer för ekonomien. Men kvinnorna har dessutom varit nerslitna av barnafödandet och alla dess följder — blodbrist, sömnlöshet och vitaminbrist. Eftersom de ständigt haft barnen klängande på sej har de haft om möjligt ännu mindre tid än männen att studera, läsa, skriva, kämpa för sin personliga utveckling. Likaväl som i mer privilegierade samhällsklasser har kvinnornas personliga behov kommit i andra hand: att studera, att delta i politiska och fackliga aktiviteter har alltid ansetts mindre viktiga för dem än männen.

När en kvinna ur de här folkgrupperna ändå lyckas göra sin röst hörd har man därför all anledning att lyssna extra noga. En kvinna som lyckas bryta igenom både klass- och könsgränsen, som båda påtvingar tystnad i de flesta fall, måste vara en ganska märklig person.

Märklig är rätta ordet när det gäller att karakterisera Astrid Pettersson, lantbrukarhustru, kommunalpolitiker, förkämpe för kvinnorna och de handikappade barnen, numera vuxenstuderande på universitetsnivå och till råga på allt betydande som författare. Hon har skrivit en rad ro-

Av Astrid Petterssons böcker finns följande att köpa i bokhandeln:
Barnets börda
(39: —, inb 46: —)
Livets trappa
(34: —, inb 41: —)
Galoscherna (29: —, inb 35: —)
Kängorna (25: 50, inb 31: —)
— men när kommer billighetsutgåvorna?

maner, men ordentligt uppmärksammad har hon blivit först med sin självbiografiska romanserie om Ulla Gottfridsson. Böckerna om Ulla heter "Kängorna", "Galoscherna", "Livets trappa" och "Barnets börda" och har alla kommit ut på LT:s förlag (som borde ge ut dem i billighetsupplaga). Romanserien ger ett intensivt porträtt av en trotsig och begåvad ung kvinnas kamp i en omgivning som på en gång präglas av fattigdom, okunnighet och religiös intolerans. Miljön är en socken i norra Halland där Ulla växer upp och som hon efter några år återvänder till som bondmora och dessutom Göteborg på tjugotalet, sett ur den underbetalda och hänsynslöst utnyttjade herrskapspigans synvinkel.

Manssamhället och klassamhället

I de två första delarna är det inte Ulla som står i centrum för intresset. Huvudpersonen är hela den av fattigdom och järnhårt lagisk kristendom i bojor slagna bygden. **Översitteriet** i alla uppenbarelseformer är fienden. Där finns den hänsynslöse och smarte storjordbrukaren Pål Borg som omintetgör småböndernas försök att organisera sin mjölkdistribution. Där finns husfadern som låter sin hustru slita ut sej utan att ge henne ett ord av erkänsla och som skrämmer barnen till den grad då han kommer hem berusad att de gömmer sej om nätterna i lagårn där de får nödtorftig värme intill en vänlig ko. Där finns bönderna som våldtar förskrämda och fattiga tonårspigor och därefter ostraffat avskedar dem då flickorna blir havande och placerar mor och barn på fattighuset bland obotligt psykiskt sjuka, åldringar och föräldralösa.

Mot översittarna står en grupp trotsare och upprorsmakare. Fastän de är beroende av översittaren vägrar de att låta sej kuvas och skrämmas till tystnad och underkastelse. En centralfigur bland upprorsmakarna är Signe Borg, Pål Borgs fru. Hon ordnar folkhögskola på sin och mannens gård Ekeborg med kurser för arbetslösa textilarbeterskor och sjömän. Bland föreläsarna märks Hinke Bergegren — efter hans besök blir fru Borg lyst i bann från predikstolen i kyrkan. Signe Borgs modiga initiativ leder till att bygdens ungdomar vaknar till liv och i ord och handling börjar protestera mot den trånga miljö de lever i. Bland dessa ungdomar finns Ulla. Hon är småbrukardotter, hemmet är starkt schartauanskt och Ullas själ är fylld av ångestbölder som uppstått under en hård och förnedrande uppväxttid: Fadern är periodsupare och farmodern lever upplukad av Gamla Testamentets hemska föreställningsvärld där kvinnoskändningar och vedergällning spelar en dominerande roll. Ulla flyr undan skräcken i ett frenetiskt arbetande, till vilda cykel- och simturer. Bara när hon är fullkomligt fysiskt utpumpad får hon frid i själen och kan sova.

För att slå sej fri far hon till slut till Göteborg och tar jobb som husa i en s. k. "fin" familj. Jag vet få berättelser som på ett så direkt och konkret sätt levandegör hur manssamhället och klassamhället är förknippade med varandra. Husfadern är en hög officer (som senare visar sig vara aktiv nazist) och hans hunsade fru ägnar sig åt välgörenhet. All den smygande hemskhet som Ulla redan från början anar bakom den fina fasaden finns förkroppsligad i en person som lever instängd i en kammare bakom köket och varifrån det tränger ut egendomliga skrik och bölanden: därinne finns en tjugotvåårig son till översten gömd, smittad av faderns syfilis redan i moderlivet, en debil människospillra vars kropp är ett enda stinkande varigt sår. Att mata och sköta honom samtidigt som de klarar stora middagsbjudningar ingår i husornas dagsrutin. Likaså att värja sej mot överstens attacker på kvällen. Ullas kamrat i köket, Alli, berättar om en flicka som arbetat i familjen tidigare som blivit med barn med översten, tvingats göra abort och sedan hamnat på Frälsningsarméns hem för fallna kvinnor". "Vägen dit är inte lång om man inte har naglar" är Allis kärva kommentar.

Insprängda i den hårda vardagsrutinen från gryningen till sena kvällen finns solfläckar av frihet och glädje. Att Ulla för första gången kan sy sej en vårdräkt, att hon går på Liseberg och dansar, att hon deltar i ett folkdanslag som om sommarlördagarna turnerar i Västsverige. Den fräna, snygga och duktiga Ulla vinner många pojkars beundran. Men skadorna från barndomen reser väggar mellan henne och hennes manliga vänner och får henne att reagera med panik fast hon själv önskar att hon kunde bete sej annorlunda. Skräckminnena från barndomen av faderns alkoholmissbruk driver henne slutgiltigt bort från Erik, pojken som hon hållit ihop med hela uppväxttiden. Erik hade varit på muckarskiva och kommer lite full och glad till ett möte med Ulla, som reagerar med besinningslös skräck och smäller igen sin dörr framför honom. Båda gråter på varsin sida om dörren, men Ulla förmår inte komma ur sin skräck och öppna vare sej köksdörren eller den låsta dörren i sin egen själ.

"Det måste väl för tusan vara skillnad!"

När Ulla träffar en ung man från hemtrakten som på ett egendomligt sätt får henne att glömma sin skräck bestämmer hon sej för att gifta sej med honom, trots att mycket i hans beteende borde fungerat som illröda stoppsignaler. När Ulla och han sällskapat ett år kommer han en dag till Göteborg och friar till henne. Han har köpt en gård och fått ett par vänner att gå i borgen för honom och nu är han självfallet säker på att få Ullas gillande och ja. Hela Ullas jag reser sej i protest. I blixtbelysning ser hon att diktatorn i fästmannen är lika stor som i alla hembygdens bönder. Hon frågar honom:

"Tänk om jag köpt en affär igår och rest till dej ungefär som du rest hit? I Norrland till exempel?" och fästmannen svarar med den klassiskt oförstående manliga repliken:

"Det måste väl för tusan vara skillnad."

Ullas kluvenhet och hennes sätt att handla mot sitt eget förnuft är mycket fint skildrat och säger mycket om hur kvinnor i alla tider själva berett vägen för sin olycka. Manuel — fästmannen — är omsvärmad av flickor, och Ullas tävlingslust tillåter inte att hon låter någon annan få honom. Liksom sömngångaraktigt börjar hon planera och göra inköp för det gemensamma hemmet. Hon övertalar Manuel att de inte ska skaffa sej barn de två första åren de är gifta, efter-

som gården ekonomi inte kommer att orka med några barn.

Ulla frågar fästmannen om hon ska skaffa sej ett pessar, men Manuel svarar att han tar på sej ansvaret.

När Manuel på natten efter bröllopet mer eller mindre tvingar sej till vad han uppfattar som sina "rättigheter" och gör Ulla med barn, blir hustruns bitterhet stor och känslan mellan dem får ett grundskott. Den första tiden av äktenskapet behåller Ulla sitt arbete som biträde i Saluhallen i Göteborg, både för att ekonomin fordrar det och för att hon upplever det som viktigt för att bevara sin självständighet. Vad Astrid Pettersson berättar om Ullas upplevelser under denna period formar sej till ett rasande angrepp mot kvinnans utsatta ställning både i äktenskapet och arbetslivet. Ulla har alltså blivit med barn mot sin vilja och när hennes havandeskap blir synligt blir hon avskedad från sitt arbete! (Den lag som hindrar arbetsköparna att avskeda kvinnor på grund av havandeskap hade ännu inte kommit till.)

Ullas liv som gift blir en hård kamp, men en kamp som det slår gnistor om. Av ilska och sorg men också av glädje. Den glädje som består i att vara okuvligt stark, att ha arbetsuppgifter som kunnat knäcka ryggen på ett halvt dussin andra och vetskapen av att man på något sätt ska klara upp dem. Astrid Pettersson kan berätta om kroppsarbetets helvete och trots-allt-lycka som ingen annan. Men denna starka och duktiga kvinna måste ständigt strida för att hävda sitt människovärde, både mot sin man och mot hela bygden. Mannen har hand om portmonnän och är fasansfullt rädd för att få sin husbondevärdighet och bestämmanderätt naggad i kanten. I åtta år tjatar Ulla på mannen att han ska bygga ett dass så att hon slipper förnedringen att sitta i gödselrännan bakom korna i lagårn. Till slut tar hon saken i egna händer och dasset reser sej som ett monument över denna lyckade etapp av hennes strävanden på vägen mot "ökad jämlikhet".

Storslagen hyllning till arbetets ära

Mannen beundrar i hemlighet sin tuffa Ulla, men han måste ständigt hävda sej när folk från byns andra gårdar är närvarande, och hans osäkerhet inför bygdens andra karlar driver honom ibland till rena hjärtlösheter. En gång när Ulla är med barn svimmar hon ute på gården medan hon håller på och hänger tvätt. Hon krälar hem med blodet rinnande ur underlivet — ett missfall är på gång. Den ångest hon känner gäller inte så mycket missfallet som att hon inte kommer att klara av att skala potatis och sätta på den tills Manuel kommer hem till middagen. Mannen tycker att skandalen är stor, eftersom han har en granne med sej hem som han tänkt bjuda på middag. Hela byn beskärmar sej efteråt över hur synd det är om Manuel som har en så oduglig fru att hon ordnar missfall en vanlig vardag klockan kvart i tolv.

Ulla kämpar år efter år mot kvinnoförakt och får uppleva att även om en kvinna är lika duktig som en man så räknas hon inte som likvärdig. Under andra världskriget är hennes man inkallad långa tider och Ulla bär ensam ansvaret för gårdens skötsel. Men när mannen återvänder hem, tar han självklart hand om portmonnän med pengarna och Ulla får återgå till det förödmjukande bedjandet om varenda krona, trots att hon visat att hon med glans klarat ansvaret för ekonomin medan mannen var borta.

Kampen för kvinnans likaberättigande är inte det enda viktiga temat i berättelsen om Ulla. Astrid Pettersson är en omutlig motståndare till allt förtryck, vare sej det äger rum på det personliga, ekonomiska eller politiska planet. I den sista delen av romanserien, "Barnets börda", som utspelas under andra världskriget, möter vi Ulla som aktiv medlem i en grupp som arbetar med att hjälpa norska motståndsmän undan nazisterna.

Expresslotter Snabblotteri
Tombolalotter Kvicklotteri
Lägre priser, snabbare leveranser
Illustrerad prislista på begäran
G. V. GAJNER AB
Alviksvägen 47,
Box 15039, 116 15 Bromma
Tel. 08/25 84 00.

I nazismen ser hon, klarsynt som hon är, det hemska och helt följdriktiga utbrottet av sjukdom i en kultur där de varnande symptomen kan följas långt bakåt i århundraden: Lagisk kristendom, husbondvälde, de fattigas hjälplöshet mot de besuttna, kvinnoförakt. När samhället tillåts vara sjukt i sina minsta beståndsdelar, familjegrupperna, då hjälper det inte hur teknokratiskt fulländad överbyggnaden är. Därför är kampen för rättvisa åt de förtryckta inom familjeinstitutionen, kvinnorna och barnen, den riktiga utgångspunkten om man vill sanera hela samhällskroppen.

Jag vet att många kvinnor har Doris Lessings romaner och noveller som styrkekälla, ständigt tillgängliga på nattduksbordet. Astrid Petterssons böcker kan i högsta grad fylla samma uppgift.

Hennes prosa är lika lite insmickrande som Siri Derkerts bildkonst är det, och liksom Siri Derkert hamrar hon om och om igen in sanningen att kvinnan med egen kraft kan och måste återerövra sitt förlorade människovärde.

Skrovligt uttrycksfulla utgör Astrid Petterssons romaner en buttert storslagen hyllning till arbetets ära.

De passiva flickorna, de dåliga flickorna, de fina flickorna, de tuffa tjejerna... Suzanne Osten ger en impressionistisk bild av möten med kvinnor under ett besök i Tanzania. Ett besök som bl a resulterade i ett beslut att bli aktiv inom kvinnorörelsen i Sverige...

Tjejer i Tanzania

Det är klart att man ser utifrån sina egna synpunkter. Det finns så mycket att övervinna hos sig själv, varje tecken på styrka hos andra blir bekräftelse på egna svagheter. Det föder antingen beundran eller aggressivitet. När National Services kvinnor marscherar över planen säger Omari, vår guide: see your comrades.

Publiken skrattar, det är fortfarande något rörande med kvinnliga soldater på marsch. Men det är väl så här upplevelsen av kvinnorna i Tanzania blev: inte rörande så länge till.

De små bar trägevär och ledde marscher. De hade kanske den gröna blusen i Tanu Youth Leagues uniform. Småtjejer var satta att leda stora grupper av större pojkar och flickor. Liten kan få makt.

De tittade på, de som inte kom in i skolan, de som inte kunde beredas plats, inte hade pengar. Farsorna tyckte att tjejer skall ju ändå gifta sig. ("A study of Attitudes of Tanzanian Girls and their Fathers towards education", ger siffrorna.) De som finns i det statistiska materialet, de tittade alltid på, de var utanför danserna på skolgården, utanför skolorna, de tittade på den militära träningen, de tittar på och gifter sig.

De passiva som inte tillhör det tränande avantgardet, de är ganska många tjejer det, fnissiga, koketta som de andra, men i majoritet. I skoluniformer, i de nunnedominerande skolorna. En instängd medelklassflickighet, de eviga flickböckernas fniss och antiintellektualism. Omaris politiska brandtal (TYL-partiets ungdomsavdelning har ett antal veckotimmar för politisk träning, men i de privata kristna skolorna ett visst motstånd . . .) föll lika platt som en statistisk årsbok i julklapp. Mängden av tjejer kollade in killen som snackade. Medelklassens flickor applåderade artigt när han var färdig. Fick de bjuda på te kanske . . .

Dåliga flickor som dansar bra, som målar ögonbrynen i bågar, som gillar att ligga med killar, flickor som blir med barn, flickor som inte har vett att ta betalt, flickor som går med på rummet, flickorna som sitter och stirrar efter för mycket sprit, flickor som aldrig får hemgiften från killen, men utnyttjas ändå. Dåliga flickor är gratis flickor.

Fina flickor tittar inte mannen i ögonen, får hemgift, barnledigt (dock inte för obemärkta), föder många barn, håller inte i handen ute, ler i smyg, glittrar mycket försiktigt, sköter barnen, blir kanske poliser men då är de oftast

Tuffa tjejer som gått igenom National Service och lärt sig att se killarna i ögonen. Känna sin styrka. Diplomeras och medaljeras tillsammans med männen. (Men smugglar in parfymerade tvålar i lumpen, vilket alltså bevisar att kvinnan är evigt kokett?) Kamratskap, det fasta handslaget, den raka hållningen har kommit. Det rara, blyga fnisset är ett litet inslag nu.

Men tillbaka i hembyn blir tuffa soldaten ett fnask om hon håller killen i handen ute. Hon har fått utbildning i jämlikhet med mannen, men vore allt en dum fan om hon visade det.

Tuffa tjejen och *Akademikern* har fått en målsättning, en utbildning, ett kamratskap men är fortfarande handelsvara på äktenskapsmarknaden.

Hon kan inte gå och dansa. Hon kan vara utbildad i Amerika eller hon kan vara indier. Hon kan fortfarande inte dansa. Ett dåligt rykte spolierar arbetet i skolan som lärarinna. T. ex.

Killarna i hemkunskap sa lärarinnan var mycket skicklig. Tyvärr blev dom retade och slutade.

Kvinnoorganisationen UWT ordnar hantverkssammanslutningar, där man syr vackra svarta dockor, bär nationell vacker klädedräkt. Det är fruar till ministrar, de är tveksamma om uttalandet om mångiftet, de går marscher och är en skylt: kvinnofrågan diskuteras. UWT var f. ö. ägare till kaféet med alla prostituerade.

Julius Nyerere säger att Tanzanias kvinnor arbetar 24 timmar om dygnet medan männen arbetar 4 timmar.

En progressiv rektor säger att man skall akta sig för att dra slutsatser av att man ser kvinnan bära bördorna och mannen går tomhänt bredvid.

Den kvinnliga polisen som vår guide är gift med kan i alla fall inte gå ut själv. Jo, det kan hon. Hon gör det inte. Med sin man går hon inte när han festar.

Nunnorna och kyrkan suger musten ur småtjejerna. Tillsammans förnekar de kön, kamp, politik och medvetande. De sköna danserskorna var här censurerade, de obscena rörelserna utslätade. Syster Elizabeth kunde fortfarande inte swahili efter åtta år. Vi drack te och konverserade på tyska.

Flickorna var som klippta ur engelska flickböcker.

Så om man då tittar på killen och mannen i Tanzania, hur förhåller han sig till alla tjejer, flickor och kvinnor?

Han har många manliga vänner, skrattar gillande åt de små med trägevären, gifter bort och uppfostrar sina döttrar som de passiva, är vän med akademikern och beundrar tuffingen på avstånd, ligger med de dåliga, gifter sig med de fina. Ja, det är ungefär som här i Sverige. Givetvis låter han de organiserade kvinnorna hållas.

Fast här har vi inte de små med trägevär, jag såg en möjlighet där någonstans.

Det enda som jag beslöt mig efter den här resan var att bli aktiv i Grupp 8 och lära mej karate. Det första gjorde jag.

Internationellt kvinnoseminarium

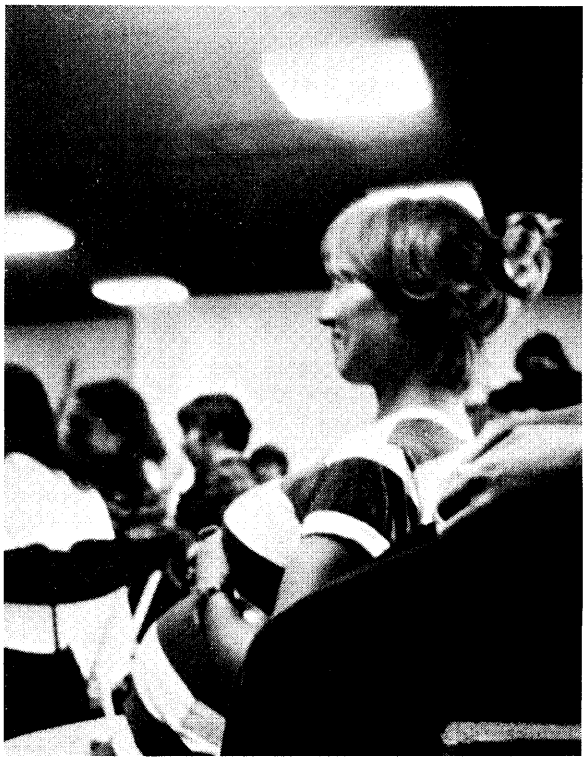

I augusti hölls ett internationellt kvinnoseminarium i Stockholm mellan women's liberation-grupper från olika länder (women's liberation är det som vi i Sverige brukar kalla "den nya kvinnorörelsen"). Grupp 8 var arrangör och deltagare kom från USA, från Frankrike, Italien, Holland, Tyskland, England och Norge.

Seminariet, som var internt och stängt för press och allmänhet, var mycket intensivt: diskussionerna pågick från nio på morgonen till tio på kvällen. Ingen som var med undgick att bli starkt påverkad av det som hände.

Redan första dagen blev det en polarisering mellan två olika linjer, en feministisk, som satte kvinnans frigörelse från traditionella roller och psykologiskt förtryck i förgrunden och en mer politiskt inriktad som såg klasskampen och det ekonomiska förtrycket som det viktigaste. I spetsen för de två riktningarna stod respektive de amerikanska feministerna och de holländska Dolle Mina.

Trots — eller kanske tack vare — den motsättningen blev det intensiva debatter om en rad olika ämnen: om kvinnans olika roller, det sexuella förtrycket, kvinnans situation i olika klasser, lesbianism, metoder att nå ut till andra kvinnor, kvinnokampens förhållande till klasskampen och marxismen. Lika givande som debatterna var rapporterna från kvinnans situation i andra länder och de olika gruppernas aktioner och sätt att arbeta. Och lika viktigt var de många personliga kontakter som knöts och som på sikt kan leda till ett mer omfattande samarbete mellan kvinnogrupper i olika länder.

Bilderna: överst några av de italienska deltagarna, till höger en del av kvinnofrågans problematik symboliserad.

På ett föredömligt enkelt och klart sätt förklarar Dolle Mina i artikeln på följande sidor den analys av kvinnofrågan på vilken de bygger sin ideologi.

Klasskamp eller könskamp?

För ett och ett halvt år sen hamnade Dolle Mina i den nationella och internationella pressen. En del "lekfulla" aktioner (som t. ex. att binda skära sidenband runt pissoarerna*) i kombination med en del allvarliga gjorde på kort tid Dolle Mina berömt i Holland och utomlands. Men det hindrade inte att Dolle Minas idéer förblev rätt oklara för många (vilket de tyvärr delvis fortfarande är). "Emancipation", "jämlikhet med mannen", det är ungefär vad allmänheten uppfattar som Dolle Minas mål.

I början möttes Dolle Mina av en enorm välvilja från alla upptänkliga sorters massmedia. Den borgerliga pressen, t. o. m. den ultrakonservativa, ägnade sort utrymme åt rörelsens aktiviteter. Den enorma publiciteten om Dolle Minas första framträdande har naturligtvis sin orsak i själva det framträdandes karaktär och innehåll. De första aktionerna verkade inte alls politiska. Aktionerna drog uppmärksamhet till svårigheter och lidanden som till sin natur huvudsakligen var "kvinnliga". Allteftersom det blev tydligt att Dolle Mina arbetade på en politisk bas (utan att för den skull bekänna sig till något bestämt politiskt parti) svalnade mycket av både det manliga och det kvinnliga "massmediafolkets" kärlek. Särskilt efter utgivningen av Dolle Minas pamfletter (de s. k. "blå pamfletterna") var det åtskilliga som började vädra "fara".

Bland rörelsens förhållandevis många anhängare uppstod stormiga diskussioner. Kring frågeställningar som "vad är diskriminering?", "vad innebär egentligen 'emancipation'?", "ska vi göra eller inte göra politiska aktioner?" etc. Från den tidpunkten (juli 1971) kan man påstå att Dolle Mina utgör en del av Hollands vänsterrörelse eftersom Dolle Mina då har kommit till insikt om att politiken är inblandad i varje aspekt och på varje nivå av vårt liv. Sådana enkla exempel som priset på ett cigarrettpaket, tullavgifter för cigarretter, tillstånd att sälja cigarretter gör det klart att också de mest vardagliga saker i vårt liv är resultat av politiska skeenden, av politiska maktstrukturer.

Dolle Mina vill förstärka den holländska vänstern — inte bara för att vi själva "står till vänster" utan också därför att den förtryckta kvinnans frigörelse omöjligt kan förverkligas av konservativa, med kapitalismen lierade krafter. De politiska partierna i Holland som för närvarande kan sägas utgöra "vänstern" (trots deras misslyckanden och inbördes strider) är Nederländernas Kommunistiska Parti, Pacifistiska Socialisters Parti och Arbetarpartiets "nya vänster". Arbetarpartiet som sådant utgör förvisso ingen radikal kraft, men det finns gott om vänstertendenser — eller åtminstone potentiella vänstertendenser — på basplanet.

Vad är det som gör att den förtryckta kvinnans befrielse bara är möjlig i ett icke-kapitalistiskt samhälle? För att kunna se problemet klart måste man börja med att analysera frågan om vad "diskriminering" innebär.

Den fras som man hör med jämna mellanrum — också bland Dolle Minas — om "lika rättigheter och lika skyldigheter för man och för kvinna" är naturligtvis ingenting att bry sig om om det inte vore för det att detta falska slagord kan leda så många i fel riktning. Fullblodsfeministerna (t. ex. många i den amerikanska Women's Liberation rörelsen) kräver jämlikhet med mannen och vill kämpa mot mannen. Ibland hävdar de t. o. m. att mannen och kvinnan utgör två skilda klasser som kämpar och måste kämpa mot varandra.

I social mening finns det ingenting sådant som "mannen" eller "kvinnan", det finns bara rent biologiskt (fast man kan inte alltid vara alldeles säker ens där) — men det mål vi kämpar för är att kvinnan inte skall diskrimineras socialt till följd av sin biologiska natur. Man kan invända att det finns andra skillnader som följer av de biologiska och som i sin tur ligger till grund för en naturlig ojämlikhet mellan mannens och kvinnans sociala liv. Till att börja med måste vi göra klart att vi inte är ett dugg intresserade av vad som är "naturligt" eller ej. I själva verket finns det ingenting i vårt liv som kan kallas "naturligt", å andra sidan är allting naturligt. Det karakteristiska för en människa som varelse eller sort är att han/hon (= det, lägg märke till språksvårigheterna vid ett konsekvent tillämpande av jämlikhet) utnyttjar naturen, kämpar med och mot naturen för att kunna överleva, för att kunna leva ett så härligt liv som möjligt. Varken pennan eller cigarretten är "naturliga", de är produkter av mänskligt arbete. Å andra sidan har allting hämtats från naturen och därigenom kan allting kallas "naturligt". För oss räcker det att även om det skulle existera en naturlig skillnad mellan man och kvinna så betyder det inte att det skulle påverka deras ömsesidiga förhållande (bortsett från erotiska relationer).

Men även om man antar att det skulle föreligga andra skillnader mellan män och kvinnor än de biologiska så förklarar det ingenting. Vilka är i så fall dessa 'andra skillnader'? Vi kan inte svara på den frågan (ännu?). Men vi vet att i praktiken, också i historien, finns det socialt sett ingenting som antingen män eller kvinnor inte kan utföra. Det räcker med att betrakta s. k. "primitiva" samhällen eller tänka på krigstider eller Vietnam eller socialistiska länder. (Men det finns i alla fall någonting som kvinnor kan och män inte kan göra — gissa 3 gånger). Varken i teorin eller i prak-

Artikeln är skriven av Miklòs Ràcz och först publicerad i "Interlinks" (holländsk politisk tidskrift) i maj –71 och i Dolle Mina's 'Evolution" 4/71.

*** för att demonstrera mot att det inte fanns offentliga toaletter för kvinnor i Amsterdam.**

Några Dolle Mina's under en debatt på kvinnoseminariet.

tiken finns det någonting som rättfärdigar kvinnans diskriminering. Men vad betyder ordet "diskriminering"? Bäst fattar man ordets innebörd på följande sätt: människor har olika möjligheter att utveckla sig själva, att frigöra sig, att leva medvetet som sociala varelser. Vi är sociala varelser, vi kan bara överleva i samhällen. Det är omöjligt att tänka sig människan som fullkomligt autonom, självtillräcklig individ. Faktum är att somliga människor i samhället inte ges — eller ges mindre — möjligheter att utveckla sig själva till fullvärdiga människor.

När man uppfattar "diskriminering" på det sättet blir det självklart att det inte går att tala om "kvinnans" diskriminering eller om "mannens" privilegierade ställning. Vem har de bästa sociala möjligheterna: en akademiskt utbildad kvinna eller en man som bara har folkskola? Det är retoriska frågor. Man måste ställa dem. För även om kvinnan är diskriminerad i förhållande till mannen **inom** varje socialskikt så är denna diskriminering inte **avgörande** för mannens eller kvinnans sociala (o)möjligheter. Kvinnor från det kapitalistiska toppskiktet har många fler verkliga möjligheter att utveckla sig själva och sin mänsklighet än männen ur medelklassen, för att inte tala om arbetarklassens män. För övrigt: finns det inte kvinnliga aktieägare och fabriksägare? Exploaterar aldrig kvinnor andra kvinnor?

Som tidigare sagts, inom varje socialt skick och inom varje klass åsidosätts kvinnorna i förhållande till männen. Men möjligen är det påståendet inte alldeles riktigt, t. ex. när det gäller kvinnor ur arbetarklassen som inte behöver arbeta i fabriker och på kontor. De kvinnorna intar en ytterst ambivalent ställning. Dels är de sannerligen beroende av sina män och instängda av hem och barn. Men dels är de också privilegierade i förhållande till sina män eftersom de inte är tvungna att hela dagen sälja sig till arbetsköpare. När barnen växer upp har dessa kvinnor mycket mer fritid än sina män. Men männen har ett privilegium: de kan försörja sig själva, de rör sig ute, de möter människor, deras verklighet är mycket mångsidigare än hustrurnas.

De flesta av dessa kvinnor har bara en enda "möjlighet att utveckla sig själva": okvalificerat, underbetalt arbete — eftersom de aldrig fick någon utbildning i vårt kapitalistiska samhälle. De "tränades" till okvalificerat hushållsarbete.

Okvalificerat arbete utanför hemmet utgör i själva verket naturligtvis inte något alternativ för dessa kvinnor. Därför vill de flesta av dem inte heller "emanciperas". Det är också skälet till att de intar en ambivalent hållning till rörelser som Dolle Mina. I det här fallet lyckas kapitalismen framgångsrikt få folk att tro att den orättvisa de utsätts för är en fördel. Det hör till det mest geniala i systemet.

Man behöver knappast påpeka att de mest förtryckta och diskriminerade kvinnorna i vårt samhälle är de kvinnor ur arbetarklassen och den lägre medelklassen som dels måste arbeta utanför hemmet och dels sköta hushållet.

Så långt om detta nonsens om "kvinnan" (i social mening). Men det finns en annan aspekt som är ganska förvirrande. Det är det faktum att det i vårt samhälle finns fördomar som riktar sig mot **alla** kvinnor: att det existerar lagar och förordningar (skatter, pensioner, bidrag etc.) som gäller **alla** kvinnor. Det är på grund av det som feministerna säger: är det inte sant att **alla** kvinnor är förtryckta! Därför måste alla kvinnor kämpa mot männen, för att uppnå likvärda ställningar och möjligheter. Någonting som feministerna glömmer att tala om är med vilka män som de vill dela rättigheter och skyldigheter. Med en arbetare? Med en akademiker? Eller med en kapitalist?

När man utger sig för att i verkligheten kämpa för alla kvinnor så måste man samtidigt förneka klassstrukturen hos samhället som helhet. Varför finns det fördomar mot kvinnan? Varför är mannen familjens överhuvud? Varför finns detta beroendeförhållande mellan man och hust-

ru? **Därför att allt detta svarar mot vår sociala verklighet.** Vår sociala verklighet är bl. a. den att den rådande rollfördelningen mellan man och kvinna i vårt samhälle är en **social nödvändighet.**

Faktum är att en del av det **socialt nödvändiga arbetet** har överlåtits på kvinnorna (fast det gäller inte alla: tänk på kockar, städare etc.). Det är sånt som skapat de stereotypa mans- och kvinnoföreställningarna. Också om man bara vill kämpa mot kvinnofördomarna är det nödvändigt att ytterst bekämpa sociala varelser om de samtidigt är instängda i sina hushåll. Förutsättningen är att vi talar om ett **tvång** att vara instängd i hushållet och inte om de fall när kvinnor medvetet väljer hushållsarbete framför andra möjligheter.

Allmänt sett har flickornas uppfostran i vårt samhälle ett enda mål: att producera obetald arbetskraft åt familjeinstitutionen. För den enskilde innebär den mekanismen att flickorna på bröllopsdagen inte bara väljer en make utan också ett yrke. På det viset förvandlas mänsklig kärlek och tillgivenhet till ett yrke (hushåll), till materiella beroendeförhållanden.

Solidaritet — med vilka?

Om man vill erbjuda kvinnor valmöjligheter så måste hela utbildningssystemet förändras, fria daghem upprättas över hela landet, liksom tvättomater (om möjligt avgiftsfria), bra restauranger i varje kvarter, på varje fabrik, kontor etc. — alltsammans avgiftsfritt eller subventionerat. Först då kommer kvinnor att kunna välja om de vill sköta hushåll eller ej.

Men eftersom vårt kapitalistiska samhälle bygger på profitens princip är allt detta en omöjlighet. Sådana fria, gemensamma förmåner kan bara förverkligas i ett samhälle där inga kapitalister ute efter den maximala profiten bestämmer vad som är möjligt eller ej. Detta är bara möjligt i ett socialistiskt samhälle. Och därför, även om man skulle vilja begränsa kampen till att bara gälla fördomar etc., så är man så illa tvungen att upptäcka att klasskampen måste komma i första rummet. Om man vill bli av med fördomarna så måste man undanröja diskrimineringens konkreta sociala grund. I socialistiska länder har kvinnans sociala frigörelse förverkligats. Men också där dröjer det kvar någonting som är fel i relationen man/hustru. Bara i socialistiska länder vore det tillräckligt att kämpa för en mental, psykologisk förändring (som också närmar sig) inom ramen för det socialistiska samhällets struktur. I de länderna föreligger fördomarnas sociala orsaker inte längre. Men i vårt samhälle räcker det inte med den kampen. Om den kapitalistiska klasstrukturen inte bryts sönder kan man inte vänta sig någon frigörelse varken för kvinnan eller för mannen. En kamp som går ut på att förändra de mentala attityderna inom kapitalismens ram kan bara komma att tjäna medelklassens övre skikt och kapitalisterna. Det betyder: tjäna en mycket liten minoritet. Vi måste samtidigt kämpa för att förändra de mentala attityderna till förhållandet man—kvinna. En sak måste tilläggas: vi kan inte kämpa för "alla" kvinnor, eftersom "alla" kvinnor inte behöver frigöras. Frigörelsen av arbetarklassens kvinnor måste också ha till följd att de kvinnor ur de övre samhällsskikten (som är privilegierade nu) måste avstå från många av de privilegier som de har uppnått genom att exploatera andra. Vi måste föra klasskampen, vi måste kämpa mot samhällets klasstruktur. Vi har ingenting gemensamt med kapitalistklassen, inte heller med kvinnorna ur den klassen. Tvärtom. "Solidaritet mellan alla kvinnor" — det är en slogan som man ofta får höra men som inte kan gälla i ett kapitalistiskt samhälle. Ett karakteristiskt drag hos ett kapitalistiskt samhälle är att det är männen som bestämmer över sina hustrurs sociala karriär. I vårt samhälle uppfattas kvinnan socialt sett efter vad mannen gör henne till. Kvinnan är hustru till (eller änka efter) en arbetare, en fysiker, en chef, en minister etc. Detta faktum, att kvinnans sociala möjligheter är beroende av hennes makes sociala framgång eller misslyckande förklarar mycket av kvinnornas inbördes tävlan. Inbördes fiendskap mellan kvinnor är inte en följd av deras "feminina natur" utan främst ett resultat av kampen om det "sociala redskap" som en man utgör för kvinnan. I denna kamp om sociala möjligheter är ett av de effektivaste vapnen kvinnans sexuella attraktionsförmåga. Det är någonting som naturligtvis är i hög grad avhängigt modet. Det mest absurda i den här situationen är att när en kvinna vill vinna social erkänsla och respekt så måste hon accentuera sitt "kvinnliga" värde snarare än sitt mänskliga.

Befrielse av kvinnor och män

I ljuset av det föregående framstår det också som klart att vi inte kan stå neutrala i den partipolitiska kampen. Vi väljer vänstern, eftersom de partierna är de enda som eftersträvar ett bättre icke-kapitalistiskt samhälle där **alla** kvinnor och män kan komma att få lika möjligheter. Feministgrupperna kämpar en felaktig och till och med skadlig kamp. För det är inte en människas kön som avgör hennes/hans klasstillhörighet. Grupper som vill förändra mentaliteten (t. ex. "Man/Woman/Society") för en felaktig kamp också de, eftersom de i realiteten eftersträvar en frigörelse som bara gäller den högre medelklassen. I själva verket stöttar dessa grupper kapitalismen, om de också inte märker det själva.

Vi vill alla människors befrielse och det är därför som vi förkastar kapitalismen först av allt och arbetar för en Socialistisk Nederländsk Republik. Majoriteten av Dolle Mina håller nu på att lära om och ändra arbetets inriktning. I långt större utsträckning än tidigare måste vi försöka komma i kontakt med de lägre socialgrupperna för att kunna bidra till deras politiska medvetenhet. För att uppnå det kan vi inte arbeta med allmänna slogans utan vi måste utgå från dessa människors konkreta verklighet. Den sociala kampen kan bara föras via **konkreta** problemställningar och dessa problemställningar måste tjäna arbetarklassens intressen. Bara så kan vi nå arbetarklassens kvinnor och väcka dem politiskt. Naturligtvis kan inte Dolle Mina åstadkomma en strukturell förändring i Holland. Men Dolle Mina kan bidra till målet att folket finner sin väg till den vänstersocialistiska och kommunistiska rörelsen. För bara denna rörelse kommer att kunna bryta kapitalismens tyranni och därigenom upphäva diskrimineringen av kvinnor **och** män.

I en artikel hämtad ur en amerikansk kvinnotidskrift granskar Marion Meade kvinnouppfattningen i den nyare popmusikens texter. Översättning Ulla Charlotta Sandell.

KVINNOR OCH POPMUSIK

Ingen av de poulära konsterna ger en så konsekvent förnedrande bild av kvinnan som popmusik-poesin.

Det är inte alls med nöje jag gör den observationen. Trots att jag en tid varit medveten om att pop är tonsatt könsdiskriminering, har jag faktiskt varit villig att överse med det. Var det verkligen så sent som i december 1969 jag gav en kvinnlig vän ett anti-feministiskt album som "Let it bleed"[1]) i julklapp? Och utan större obehag lyckades jag något senare sitta mig igenom tre timmars visning av filmen "Woodstock", ja, jag t. o. m. njöt en aning av myterna om "Woodstocknationen" — ett land där ingen feminist med självaktning kan känna sig hemma.

Problemet är att jag tycker om pop. De flesta kvinnor jag känner tycker om pop — ändå har jag ännu inte hört någon av dem kritisera musikens skräniga förhärligande av de manliga överlägsenhetsattityderna. På det här området tycks vi motvilligt konfrontera oss med verkligheten, trots det faktum att popens budskap inte kan vara klarare. Det budskapet är, att det är mannens värld, baby, och kvinnan har bara en plats i den. Mellan lakanen.

Den sexuella vitaliteten i själva musiken kan inte förnekas, och det är inte den jag klagar över. Det störande är att texterna reflekterar sex endast från mannens synpunkt: Kvinnan är ett objekt, någonting att ligga med, förr om inte senare. Kanske har den uppfattningen alltid varit mer eller mindre förknippad med populär musik. Om det är så, var den åtminstone tidigare indränkt i sirap. Då jag var tonåring, före rockens dagar, tror jag inte att jag tänkte på sex när jag lyssnade till "How High the Moon" eller "Love is a Many-Splendored Thing". Texterna var blott och bart söta och romantiska, små hjälpsamma påminnelser om att en förtrollande kväll skulle jag träffa den Stora Kärleken någonstans, och då skulle alla problem lösas för resten av mitt liv. Jag vill inte göra gällande att den sortens hjärntvätt inte är farlig; det tog mig många år och flera äkta män att skingra de löftena, och det skulle inte förvåna mig om en liten del av mig fortfarande tror på dem. Trots det tror jag inte att det sexuella bedrägeriet var så farligt på den tiden, men textförfattarna borde ha varit medvetna om det.

Senare, när rocken anlände — med Elvis' sedlighetssårande höftvickningar — var texterna ganska ofarliga. Vad betydde rocking around the clock när allt kommer omkring, annat än dans? Rocktexterna under femtiotalet och det tidiga sextitalet var enkla och kyska. De handlade om ungdomsårens bekymmer: bilar, kila stadigt, föräldrar, stranden, dans, rock-and-roll, högklackade gymnastikskor och blåa mockaskor.

Också efter det att de brittiska grupperna började sin invasion av Amerika 1965 fortsatte poptexterna att vara så kyska och sunda, att man kunde spela dem i föräldrarnas närvaro. När Beatles sjöng "I want to hold your hand" trodde jag att det var allt de hade i sinnet. Det var ofattbart att tänka sig att dessa fyra uppdykande mopp-huvuden hade verksamma könsorgan.

De kvinnor som uppträdde i de tidiga sångerna var vanligtvis av två slag: gudinnan och flickan i dörren mitt emot. Båda var dock satta på piedestal och på det hela taget sexuellt oåtkomliga. Så långt om hur det brukade vara.

Revolution

Under tiden har vi genomgått den så kallade Sexuella Revolutionen. Plötsligt är den snälla flickan i dörren mitt emot förvandlad till en toppenbrud, med den stora skillnaden att toppenbruden förväntas vara med på noterna. I popsångerna är hon alltid villig till samlag och, vad mera är, hon älskar varje minut av det.

Eftersom pop är skriven nästan uteslutande av män är det knappast överraskande att finna, att den är genomsyrad av föreställningar om manlig överlägsenhet. Och vad det beträffar, skriker hela "popkulturen" av könsdiskriminering. Se bara på de helmanliga grupperna, de manliga kritikerna, pop-publikationerna och musikfestivalerna ledda av män och groupiesarna[2]) — en nyttosak speciellt formad för att tillfredsställa de manliga stjärnornas behov. Jag har undrat om det fanns manliga groupies för de få kvinnliga stjärnorna, en fråga som besvarades helt logiskt i en intervju med Grace Slick: "Flickgroupies har ingenting att göra, inte sant? Men en kille som inte har någonting att göra . . . dom är det något konstigt med." Mer än konstigt. Det är svårt att föreställa sig hur de flesta män orkar framhärda på ett sådant självförödande sätt.

Porträtt av ett objekt

Om vi besvärar oss att lyssna noggrant, framträder en tydlig bild av kvinnan. Till att börja med är hon ett alltid disponibelt, evigt tillmötesgående dumhuvud. Hennes ställning är sådan, att när hon inte ligger på knä, ligger hon på rygg. För Bob Dylan är hon en dam som finner det mycket spännande att ligga i hans vräkiga säng och vänta på att livet ska börja, en dam vilken han försäkrar: "you can have your cake (läs kuk) and eat it, too".

I Mick Jaggers ögon är hon ett sorts beredvilligt nöjesetablissemang, som utför alla de tjänster som erfordras för att tillfredsställa honom. ("She blew my nose and then she blew my mind".)[4])

För John Lennon är hon tillräckligt

befriad att göra det på gatan, om nödvändigt.

När hon inte är upptagen med att tända Jim Morrisons eld, befinner hon sig nere vid floden, för att med sin perfekta kropp röra vid Leonard Cohens sinne.

Den sammansatta pop-kvinnan har inget ansikte, ingen hjärna, inget yrke eller arbete och få utmärkande egenskaper räddar henne från hennes beredvillighet att lägga sig med första bästa som råkar komma i hennes väg. Jag medger att det finns några undantag, men jag tror inte att de fallen förbättrar helhetsbilden det minsta. Peggy Day kanske är "out of sight" ("alla tiders") men allt vad Dylan slutligen har att säga om henne ("By Golly, what more can I say"?) är att han tyckte att natten hade varit underbar.

Fastän man vanligen ser den ensamma Eleanor Rigby[5]) sitta i fönstret och stirra, kan hon tillfälligtvis gå hemifrån för att driva kring kyrkan och plocka upp risgryn efter bröllop. Det är sant att hennes verksamhet inte är någon heltidssysselsättning, men den tillåts ändå vara mer rörlig än de flesta pop-kvinnors.

En av de få kvinnor jag kan erinra mig, som både har ett gott rykte och ett respektabelt arbete är "Lovely Rita", Beatles' skapelse. Rita arbetar — vi får t. o. m. en beskrivning över hennes arbete, vilket är att fylla i lappar och sätta in dem i sin lilla vita bok — och hon tjänar pengar. När berättaren tar ut henne på te, tar hon inte då upp sitt checkhäfte. Men vinner hon respekt för detta oberoende beteende? Naturligtvis inte. Den listiga uträkningen är den, att hon ser ut som en bastard. Hennes uniform och axelväska gör henne okvinnlig — — "a little like a military man" — och mössan får henne att se gammal ut. Också i Beatles' värld finns det ingenting som maskuliniserar och föråldrar en kvinna mer än ett arbete.

En annan pop-kvinna som har en inkomstbringande sysselsättning är Arlo Guthries Alice — men se på vad hon gör. Hon lagar mat. Hon tillbringar sin tid vid spisen — den andra accepterade platsen för en kvinna, när hon inte befinner sig i sängen — och vad gör Alice medan Arlo och hans kompisar är ute på äventyr och tippar sopor och blir arresterade? Hon är hemma och diskar och städar och gör rent efter andra. Precis som Mamma.

Fastän pop-kvinnans primära funktion är att duka upp sexportioner avpassade för hungriga karlar, är hon egendomligt passiv när hon gör det. Foglig och undgiven stannar hon hemma och väntar till dess mannen har tid med henne. Lägg märke till att i nästan varenda låt på "Nashville Skyline" skisserar Dylan situationer där mannen ser fram emot kvällen, då han kommer att träffa kvinnan. ("I always thank the Lord when my work day's through . . .") /Jag tackar alltid Gud när min arbetsdag är slut . . ./ Det är den gamla vanliga historien: Män arbetar, kvinnor väntar.

Sällan träffar man på en sant sexuellt aggressiv kvinna, en som ser en man hon vill ha och söker upp honom utan några dolda bevekelsegrunder (som giftermål) utom att hon vill ligga med honom. När detta händer, som hos Paul Simons "Mrs Robinson", blir hon genast bombarderad med religion och hotelser om skärselden. "God bless you, please, Mrs Robinson, Heaven holds a place for those who pray" /Gud välsigne er, Mrs Ro-

Den sexuella relationen spelar visserligen en central roll i nästan all popumusik — men den fungerar egentligen hela tiden som en symbol för andra relationer, ytterst som en symbol för relationen individ—samhälle. Därför betecknar t ex den oromantiska och ofta bittert cyniska sexualiteten i Rolling Stones snarare en ökad social realism än ett uttryck för en bestämd kvinnouppfattning. Bob Dylans "In Ain't Me Babe" handlar inte om nån speciell tjej som varit speciellt dum utan om alla dom lyssnare och Dylanbeundrare som har velat tilldela honom en given roll som en hel generations puritanska försångare. Den aggressiva illusionslösheten i "Like A Rolling Stone" uttrycker ett genomskådande av liberalismens myter. Och när Dylan från och med "Nashville Skyline" återgår till en mer romantiskt devot kvinnaskildring (med tillhörande manlig beskyddarroll) så utgör det en symbol för hans totala politiska och sociala villrådighet, vars resultat blir en sorts desperat konformism med hemliga förtecken.

L N

T h: omslaget till en LP med en av 60-talets främsta kvinnliga popmusiker — Janis Joplin.

binson, Himlen håller en plats redo för dem som ber/ och "Jesus loves you more than you will know" /Jesus älskar er mer än ni anar/. I själva verket är Mrs Robinson en tvåfaldig syndare, därför att hon väljer en sängpartner som är ung nog att vara hennes son. En man som ligger med en yngre kvinna beundras för sin skicklighet och virilitet; en kvinna som gör på motsvarande sätt är ett monster, som endast Jesus kan älska. Det är bäst att hon börjar be.

Fantasier

I "The Poetry of Rock"[6]) har Richard Goldstein skrivit en inledning till Dylans "Sad-Eyed Lady of the Low-lands", vilken jag tycker säger en hel del om de manliga sexuella fantasiernas betydelse i popen. Goldstein anser att den är poppoesins mest finstämda kärlekssång, därför att the sad-eyed lady är så "ogenerat stark och så förebådande svag; så oskyldig och ändå så fördärvad". Hans anmärkningsvärda slutsats: Dylans hjältinna är "envars flicka". För att uttrycka det mer preciserat skulle jag vilja säga, att hon är varje mans privata dröm: kombinationen barn—hora, den allvetande, pick-kittlande Stora Varma Mamma.

Fastän fantasierna varierar från författare till författare, går ett typiskt tema igen i de flesta porträtten av idealkvinnan. Vem hon än må vara: hon är kvinna som inte ställer några krav, inte begär något av en man. Att hon kan vänta sig något i gengäld för det sex, och kanske den kärlek, som hon så generöst delar ut, är en mardrömslik tanke och ingen uttalar den faran bättre än Dylan i "It Ain't Me, Babe". Det är tydligt att allt vad Babe önskar är det rättmätiga arvegods, som varje flicka har försäkrats — en man som öppnar dörrar för henne, beskyddar och försvarar henne, hjälper henne upp när hon faller och lovar att aldrig lämna henne. Naturligtvis kan detta anses vara ett ganska dyrt pris att betala för den manliga överlägsenhetens privilegium, men de flesta män verkar att betrakta det som billigt. Tanken gör emellertid Dylan så grundligt uppskakad, att han springer iväg med delirium tremens: "No, no, no, it ain't me you're looking for, Babe". /Nej, nej, nej, det är inte mig du letar efter, Babe./

Hyndor

Finns det några självtillräckliga kvinnor i popen? Några som försöker att leda sina egna liv i stället för en mans, eller som vägrar att spela sexobjektets roll? Ja, det finns några få, men nästan utan undantag är de porträtterade som hyndor. Minns ni flickan i Lennons "Norwegian Wood"? Hon som bjuder upp en man på sitt rum för att dricka vin och sedan klockan två på natten förklarar att hon måste arbeta på morgonen och går och lägger sig — ensam? Skakad av sitt misslyckande med att vinna henne, sover mannen i hennes badkar och försöker att slå bort tankarna på det förnedrande mötet genom att skämta: "I've been had" /Jag har blivit lurad/. Sensmoralen är enkel: Bara en hynda kunde ha behandlat honom på det sättet. I de flesta popsånger misslyckas emellertid aldrig penismakten med att ta överhanden.

Miss Lonely i Dylans "Like a Rolling Stone" är utan tvivel en första klassens hynda. Stolt, reserverad, belåst plågas hon i sin ensamhet av en belåten Dylan, som ger henne ett välförtjänt öde: att driva på gatorna utan hem och allt, tvingad till att snatta sitt nästa mål. I slutet trycker han ner henne fullständigt — "You're invisible now" /Ni är osynlig nu/.

En liknande hynda tecknas av Jagger i "Calm, Cool, Collected". Det ord han hela tiden använder om henne är "tillgjord", men med det menas helt enkelt att hon alltid överträffar honom. Hennes stora misstag — ett oförlåtligt sådant — är att hon inte bryr sig om att dölja det faktum, att hon vet mer än han.

Slutligen har vi "Ruby Tuesday". Ruby låter ganska fri och oberoende — det tycker åtminstone Jagger — men jag undrar det. Han är förbryllad därför att hon vägrar att berätta om sin bakgrund ("Don't question why she needs to be so free") /Fråga henne inte varför hon har behov av att vara så fri/. Hon kommer och går som det passar henne och tillåter i allmänhet inte sig själv att **känna** sig utnyttjad. Om hon är det eller inte, är en annan sak. Men därför att hon lyckas genomföra sin befrielseakt med stor självsäkerhet — och därför att hon trotsar all klassificering — vinner hon hans motvilliga beundran. Han skulle inte stå ut med att ha en kvinna som Ruby i närheten en längre tid, men när hon ger sig av medger han att han saknar henne.

Porr-pop

För att belysa den klassiska historien om sexuell exploatering, behöver man inte se längre än till Rolling Stones' musik. De är inte bara makalösa när det gäller porr-pop, Jaggers samlade sånger är också en antologi över olika sätt att förödmjuka kvinnor. Hans arroganta chauvinism är utmärkt sammanfattad i "Yesterday's Papers", där han jämför kvinnor med dagstidningar. Vem vill ha gårdagens tidningar? Vem vill ha gårdagens flicka? Ingen. Kvinnor, som har använts en gång, ska kasseras så fort som möjligt. De är avyttringsbara, som Kleenex. I sång efter sång — "Stupid Girl", "Under my Thumb", "Backstreet Girl" — proklameras jublande den sjukliga myten om kvinnans underlägsenhet.

Poppoesin tar naturligtvis upp många andra ämnen än bara sex eller kvinnor. Den personliga friheten, ett moraliskt liv, politik, revolution, militarism, medborgarrättigheter — alla dessa väsentliga områden inom det nutida samhällslivet är väl täckta, men det är svårt att se att kvinnor har någon del i dem. När gatustridernas tid kommer, kan ni ge er på att det finns en "Street Fighting Man"[7]) på barrikaderna.

En av mina favoriter har alltid varit "Blowin' in the Wind". Men när Dylan frågar "How many roads must a man walk down before you can call him a man"[8]), har jag nu slutgiltigt insett att han inte använder ordet "man" i någon generell betydelse. Dylan talar inte till mig.

Övers. anm.: 1) LP med Rolling Stones (1969).
2) Groupies = flickor som sexuellet lever bara för popmusiker. De mest företagsamma hänger efter musikerna för ett samlag (el. för privilegiet att få vara i deras närhet).
4) Hon snöt mig (i näsan) och så gav hon mig en fantastisk kick.
5) Beatles' skapelse; finns med på LP:n "Revolver" (1966).
6) Bantam Book (1969). Av de hittills publicerade samlingarna av poptexter är denna en av de fylligaste; försedd med en inledning som beskriver poppoesins utveckling från slutet av 50-talet.
7) Förekommer i flera am. popsånger .
8) På hur många vägar måste en man (el. människa) vandra innan man kan kalla honom en man.

Östersjöveckan

Kvinnoträffen i Rostock, Östtyskland, var för mig en upplevelse av stora mått.

Den inleddes med en stor och gripande demonstration. Att se dessa friska unga socialister defilera förbi den blomstersmyckade tribunen i Thälman-palatset, där tal hölls och folken viftade med flaggor och höjde leverop för socialismen är något jag aldrig glömmer.

Vi var 23 kvinnor från Sverige som hela veckan diskuterade kvinnans roll i samhällslivet, fredens bevarande i Europa, med kvinnor från Väst- och Östtyskland, Norge, Danmark, Finland, Sovjet, Irak och Indien. Vi diskuterade också jämlikhet och barnuppfostran och kunde på så sätt jämföra ett kapitalistiskt och ett socialistiskt system.

Att socialismen var att föredra kom fram gång på gång Även borgerliga ledamöter fanns med på denna träff, och de fick sig säkert många tankeställare.

I de socialistiska länderna är den främsta uppgiften att fostra barn och ungdom till samhällsnyttiga medborgare, att fostra dem i fredens och vänskapens anda, till internationalister. Även sport är en viktig del i uppfostran.

Av DDR:s kvinnor fick vi veta att daghem finns åt så gott som alla, och för dem som inte får in sina barn på daghem finns det särskilda institutioner. Alla som vill kan förvärvsjobba utan problem med barntillsynen. Daghem med helpension kostar 1,5 mark.

Mellan barndaghemmen, skolan och föräldrarna hålls kontinuerlig kontakt. Lärarna går hem till föräldrarna om dessa ej kommer till dem. Staten tar hand om barnen på ett föredömligt vis — det fick vi även höra av de andra socialistiska ländernas kvinnor. De ansåg att jämlikheten var fullständig — lika många kvinnor som män ute på arbetsfältet.

Ryskan Olga Cernistikova sade att först och främst måste freden i Östersjön bevaras. "Vi får inte glömma nazisternas härjningar. Kvinnorna får inte stå vid sidan av de viktiga problemen ute i världen. Alla har vi inte samma åsikter, men ett borde vi alla ha gemensamt: Fredens bevarande."

Islands delegat började med orden: "Vi måste skilja på kvinnorna i de socialistiska länderna och i de kapitalistiska. I öst är kvinnan jämlik med mannen, i väst är de en billig arbetskraft. Jämlikheten fungerar inte där.

Kapitalismen är vår huvudfiende. Efter 25 år har inte något fredsavtal slutits p g a Bonn-regeringens förhalande. Vi Islands kvinnor kräver ett erkännande av DDR."

Västtysklands kvinnor sade: "Vi från väst behöver stöd från öst. Den fredliga samvaron borde gå i första hand, men saboteras genom dröjsmålet med fredsföredragets ratificering".

Den unga radikala SSU:aren Gunnel Ferm från Sverige berörde bl a Östersjöns miljövårdsproblem och krävde ett erkännande av DDR, så att en gemensam konferens om dessa viktiga frågor kan komma till stånd. "Vi måste trycka på våra politiker."

Ja, talen var många från alla dessa progressiva kvinnor, som alla hade en gemensam fruktan, skräcken för att de reaktionära krafterna ska sätta igång ett nytt krig. När jag satt där och lyssnade på dem tänkte jag att reaktionärerna får nog ett hårt jobb med alla dessa medvetna, och framför allt modiga kvinnor.

Kvinnoträffen avslutades med ett stort kvinnoforum, där DDR:s kvinnor tackade oss andra och slutade med orden: "Vi är mycket stolta över våra prestationer. Ingen kapitalist kan vara utan en arbetare, men en arbetare kan vara utan en kapitalist — det har vi i öst bevisat. — Socialismen betyder Fred.

En resolution antogs som kräver erkännande av DDR och fortsättning av kampen om fredens bevarande i Östersjön. En solidaritetshälsning sändes till Vietnams kvinnor och till Angela Davis.

Siv Lundberg

Välj försäkringar som du väljer vänner. Med omsorg.

Folksam-ombudet

ditt bättre jag

För Vietnams kvinnor och barn

Många, många har svarat på den vädjan om bidrag vi ställde i förra numret av vår tidning och använt det bilagda inbetalningskortet. Tack alla givare för det! Er vilja att bistå Vietnams kämpande folk har under sommarmånaderna tillfört vår insamling i det närmaste 7.700 kr, trots att sommaren verkligen inte är den bästa för att driva insamlingar eller att hålla igång ideella eller politiska aktiviteter.

Även med detta nummer följer ett inbetalningskort och vi hoppas att ni är många som kommer att sända in en slant till vår insamling så att slutsumman i vår nästa redovisning inte stannar under 175.000 kronor!

Och nu till den långa redovisningslistan. Många har velat hedra minnet av bortgångna vänner och kamrater genom att visa solidaritet med ett folk och en sak som låg de bortgångna särskilt om hjärtat. Vi har börjat vår långa lista med bidrag som influtit till Gustav Johanssons minne.

Transport 161.212: 97

Till Gustav Johanssons minne:
Hildur Lönnström, Porjus 100: —
Sally o. Fritz Söderqvist, Sthlm 25: —
Förbundet Sverige—Sovjetunionen 125: —
Valborg Svensson, Bromma 25: —
Alice Söderman, Solna 50: —
VPK Skarpnäck, Stockholm 25: —
Henry o. Karin Nordlander, Johanneshov 10: —
Margit Palmaer-Waldén, Örebro 25: —
Signe o. Hugo Sillén, Solna 50: —
Ann-Mari o. Nicke Storck, Solna 50: —
Grete o. Eskil Almgren, Stockholm 100: —
Karin Ödeen, Stockholm 50: —
Fyrklöverns SKV-avd. o. Britta Lorentzon 40: —
Fini Smålan, Stockholm 100: —
Rosa Rydström, Bromma 50: —
L. J. Waldén, Sigtuna 25: —
Rune Rosengren, Stockholm 100: —
Beda o. Bernhard Larsson, Luleå 25: —
Edith o. Carl Wennsten, Uddevalla 50: —
Mirre o. Erland Hofsten, Sundbyberg 100: —
Ester Wahlund, Stockholm 25: —
Linnea Elfström, Bromma 50: —
Irja Strand, Enskede 20: —
Andrea Andreen o. Hillevi Svedberg, Stockholm 100: —
Olga o. Josef Söderberg, Bromma 40: —
Ola o. Inger Palmaer, Farsta 100: —
VPK, Lidingö 50: —
Elise o. John Alderus, Lidingö 10: —
G. B. Waldén, Örebro 25: —
Beda o. Hj. Kallenberg, Luleå 25: —
Agnes o. G. Wennberg, Luleå 25: —
Rodny Öhman, Enskede 50: —
Artur o. Greta Alterheden, Hägersten 10: —
Louise Waldén, Solna 25: —
Katja Birmann, Stockholm 25: —
Gunborg Kihlman, Hägersten 25: —
Till Sven Ternvalls minne:
Signe o. Hugo Sillén o. Ann-Mari o. Nicke Storck 100: —
Till Evelina Qvarfordts minne:
F. Qvarfordt, Örebro 100: —
Anny Öhman, Porjus 100: —
Till Ingrid Perssons minne:
Luleå SKV-avd. 40: —
Agnes Wennberg, Luleå 25: —

Övriga bidragsgivare:
Kviberg—Centrala SKV-avd., Göteborg 300: —
V:a Lundbys SKV-avd., Göteborg 60: —
Göteborgs SKV-distrikt 609: 50
Luleå SKV-avd. 240: —
Koskullskulle—Malmbergets SKV-avd. 215: —
Huskvarna SKV-avd., insaml. vid möte 20: —
Gm. Mia Emsheimer, Stockholm, bössinsaml. 1.106: 50
Anny Öhman, Porjus 100: —
Hildur Lönnström, Porjus 50: —
Gustav Fröbom, Porjus 235: —
Hillevi Andersson, Hägersten 11: —
Magda Sohlberg, Stockholm 25: —
Stina Nordberg, Bromma SKV-avd., listinsaml. 130: —
Jenny Brännström, Glommersvik 25: —
Kvinnl. kamratträff, Norrköping 40: —
Ester Hådén, Johanneshov 5: —
Rosa Bergström, Mölndal 10: —
Marijke Sandberg, Bromma 100: —
Ada Jonsson, Fränsta 25: —
Honorine Hermelin-Grönbech, Julita 100: —
T. Westerlund, Farsta 15: —
Astrid Eriksson-Rönn, Eskilstuna 5: —
Anna Hedén, Vällingby 15: —
Eila Isaksson, Haparanda 10: —
M.-B. Svensson, Helsingborg 15: —
Arvid Engström, Enskede 15: —
Greta Kempe, Avesta 10: —
Maj Ebbersten, Helsingborg 10: —
Sonja Svensson, Uppsala 25: —
Helmer Wikström, Vitå 10: —
Fru S. Holmqvist, Huskvarna 10: —
M. Andersson, Göteborg 25: —
Elsa Andersson, Domsjöverken 5: —
Greta Gustavsson, Kalmar 25: —
Kristina Barkman, Spånga 25: —
Berta Johansson, Borås 10: —
Åse Jansson, Västerås 10: —
Inga-Britt Lindmark, Vännäs 15: —
Edith Johansson, Uddevalla 10: —
Ragna Karlsson, Eskilstuna 10: —
Alice Gustavsson, Vä 15: —
Anonym givare 50: —
Alice Wiklund, Hägersten 100: —
Ingeborg Widell, Malmö 25: —
Solveig Pedersen, Trelleborg 10: —
Lilly Andersson, Alafors 10: —
Skara Pettersson, Bandhagen 10: —
Inga-Greta Kemi, Svappavaara 50: —
Davida Nilsén, Luleå 20: —
Mia Westerberg, Falun 40: —
Ragnhild Andersson, Västra Frölunda 10: —
Ingeborg Helenius, Lidingö 5: —
Märta Andersson, Södertälje 25: —
Hanna Persson, Stockholm 25: —
Gerda Lundin, Stockholm 10: —
Fanny Persson, Kiruna 15: —
H. S. 10: —
Anna Pettersson, Avesta 10: —
Greta Landin, Södertälje 25: —
Olga Magnusson, Kristianstad 25: —
Frida Larsson, Kalix 10: —
B. A. Gidlund, Haparanda 10: —
J. Stenberg, Öjebyn 10: —
Gulli Mellberg, Hjo 20: —
Karin Gustafsson, Södertälje 15: —
Britt Mari Jacobsson, Stockholm 10: —
Linnea Mård, Stockholm 25: —
E. Spångberg, Solna 10: —
Alice Törmark, Göteborg 30: —
B. Öberg, Stockholm 50: —
B. Johansson, Halmstad 15: —
Gunilla Petrén, Hisings Backa 25: —
Ester Lindmark, Vännäs 25: —
Margit Ström, Bandhagen 10: —
Nelly Ahlqvist, Fagerhult 10: —
Kerstin Andersson, Stockholm 10: —
E. Hagberg, Luleå 10: —
Astrid Constantin, Göteborg 200: —
Agneta G. Stenström, Lund 50: —
Iris Axelsson, Sundbyberg 10: —
Bojan Risberg, Enskede 10: —
Anna-Lisa Ogemar, Karlstad 10: —
Greta Englund, Skärholmen 50: —
Syrena Riggo, Luleå 10: —
Lilly Pettersson, Halmstad 50: —
Svea Ekvall, Huddinge 10: —
Gunborg Olsson, Göteborg 50: —
Harriet Engman, Göteborg 10: —
Evy Hagman, Göteborg 10: —
Iris Leja, Stockholm 20: —
M. Wall, Johanneshov 20: —
Alette Lindgren, Kiruna 50: —
Maja Bolling, Göteborg 100: —
Gösta Pettersson, Kimstad 500: —
Bror O. Blomgren, Malmberget 5: —
S. Persson, Göteborg 15: —
Emy Sjögren, Örebro 25: —
Siv Roslin, Piteå 50: —

Kronor 169.029: 97

STÖD
SKV:s VIETNAMINSAMLING
POSTGIRO 513 23
161 03 BROMMA 3

Länsmansgårdens Tobak
Tel. 54 45 72

KAOS

Sagas vis- och vinrestaurang

i Gamla stan

populär för sitt goda kök och för sin ljuvliga atmosfär med utsökta vissångare från världens alla hörn.

Öppet kl. 20.00—02.00.

Dessutom lunch 11.45—14.00

Söndagar stängt.

Festvåning i djupa källarvalv.

Stora Nygatan 21. Tel. 20 58 86

Forts från sid 11

kommer. De kvinnliga industritjänstemännen ligger 40 procent lägre än männen, i SACO är klyftan ännu större. Beslutsfattarna, de manliga, som är helt övervägande, är i allmänhet gifta med hemmafruar och har full markservice. Det är dessa män som formar företagens politik mot kvinnorna. Ytterligare ett bevis för detta manliga tänkande som snedanalyserar den aktuella situationen är att den s. k. dolda arbetslösheten, som framför allt är kvinnornas, inte räknas med i statistiken.

friskare liv

En puff i rätt riktning

Med lite ändrade matvanor och lite mera motion kan du bli piggare, gladare, friskare. Aktionen Friskare liv ger dig en puff att verkligen börja det där nya livet. Välkommen!

Vill du veta mer om det hela, kan du använda kupongen här nedan. Eller anmäla dig direkt i Konsum och Domus. Och kommer du inte igång nu, är det faktiskt inte vårt fel.

Sänd in den här kupongen till
"Friskare liv"
KF Kontaktavdelning
Fack
104 65 Stockholm

Jag vill ha häftet "Friskare liv"

Namn .....

Adress .....

Postnr .....

Ort .....

Märket för konsumenter i förening

0-1
HAGMAN ZAIDA
HÖSTVÄDERSGATAN 17
417 33 GÖTEBORG